

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

Педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності
у школярів із порушеннями слуху під час уроків технології

(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 3 курсу, групи ДМП-ОПН 22
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

(код і найменування спеціальності)

_____ / Ярослав СОКОЛОВ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Марина ВАСИЛЬЄВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Геннадій ЗЕЛЕНІН
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри _____ / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Ольга ЛИТВИН
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

сприяють формуванню навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху на уроках технології.

5. Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал): презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання «28» квітня 2025 р.

Керівник

_____

Марина ВАСИЛЬЄВА

(ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

_____

Ярослав СОКОЛОВ

(ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Поз. про вик. завдань
1	Здійснення аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.	05.05.2025	
2	Вивчення особливостей становлення та динаміки розвитку мотивації до навчальної діяльності учнів із порушеннями слуху.	12.05.2025	
3	Визначення факторів, що сприяють формуванню навчальної мотивації школярів із порушеннями слуху.	19.05.2025	
4	Розробка й апробування спеціальних педагогічних умов, що сприяють формуванню навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху на уроках технології.	26.05.2025	
5	Проведення якісного і кількісного аналізу отриманих даних.	05.06.2025	

Студент

_____

Ярослав СОКОЛОВ

(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

_____

Наталія БОЖКО

(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема бакалаврської роботи: «Педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності в учнів із порушеннями слуху на уроках технології».

Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, проміжних та загальних висновків.

Робота присвячена проблемі сучасної педагогіки і логопедії – формуванню мотивації до навчальної діяльності в учнів із порушеннями слуху.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й перевірити педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності у школярів із порушеннями слуху під час уроків технології

Об'єкт дослідження – підготовка учнів у закладах спеціальної корекційної освіти.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності в учнів із порушеннями слуху на уроках технології.

В роботі проаналізовано психолого-педагогічну літературу з теми дослідження, вивчено особливості становлення та динаміку розвитку мотивації до навчальної діяльності учнів із порушеннями слуху, визначено фактори, що сприяють формуванню навчальної мотивації школярів із порушеннями слуху, розроблено й апробовано спеціальні педагогічні умови, що сприяють формуванню навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху на уроках технології, проведено якісний і кількісний аналіз отриманих даних.

Ключові слова: мотивація, учні із порушенням слуху, уроки технології, педагогічні умови формування мотивації.

ABSTRACT

Bachelor's Thesis Topic: "Pedagogical Conditions for the Formation of Learning Motivation in Students with Hearing Impairments during Technology Lessons."

The thesis consists of an introduction, two chapters, a list of references, intermediate, and general conclusions.

The work is dedicated to a relevant issue in modern pedagogy and speech therapy - the formation of learning motivation in students with hearing impairments.

The purpose of the research is to theoretically substantiate, develop, and test pedagogical conditions for the formation of learning motivation in students with hearing impairments during technology lessons.

The object of the research is the preparation of students in special correctional educational institutions.

The subject of the research is the pedagogical conditions for the formation of learning motivation in students with hearing impairments during technology lessons.

The thesis analyzes psychological and pedagogical literature on the research topic, studies the peculiarities of the formation and dynamics of the development of learning motivation in students with hearing impairments, identifies the factors contributing to the formation of educational motivation in such students, develops and tests specific pedagogical conditions for fostering learning motivation during technology lessons, and conducts both qualitative and quantitative analysis of the obtained data.

Keywords: motivation, students with hearing impairments, technology lessons, pedagogical conditions for motivation formation.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЇ.....	10
1.1. Мотивація: поняття, види, способи формування.....	10
1.2. Розвиток навчальної мотивації у шкільному віці.....	19
1.3. Підходи до формування мотивації у школярів із порушеннями слуху на уроках технології.....	25
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЇ	37
2.1. Методики дослідження навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху.....	37
2.2. Здійснення та аналіз результатів констатувального експерименту.....	43
2.3. Спеціальні педагогічні умови для формування навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	50
Висновки до розділу 2.....	68
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Один із провідних напрямів роботи з навчання та виховання дітей з порушеннями слуху в школі - це підготовка учнів до самостійного життя в суспільстві.

У вітчизняній спеціальній психології та педагогіці питаннями навчання та виховання учнів з порушеннями слуху займалися такі науковці, як Г.У.Солдатова, А.А. Колупаєва, В.М. Синьов, М.К. Шеремет, О.М. Таранченко, М.І. Пентилюк, І.А. Зязюн та інші.

Вчені-дослідники у галузі спеціальної корекційної педагогіки перебувають у постійному пошуку ефективних шляхів організації процесів навчання та виховання дітей з аномаліями розвитку. Ефективність цього процесу залежить від стану здоров'я учнів, їхніх психомоторних можливостей, педагогічної майстерності вчителів, змісту корекційної роботи та систематизованої навчально-виховної діяльності у спеціальному навчальному закладі.

Навчання та виховання є двома сторонами єдиного освітнього процесу. Вони тісно пов'язані між собою у формуванні навчальної діяльності. У психолого-педагогічній літературі поряд із поняттям «навчальна діяльність» (Л.А. Венгер, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін та ін.) використовується також більш узагальнений термін - «діяльність учіння» (І.І. Ільясов, Ю.М. Інкіна та ін.), який охоплює формування умінь здійснювати різні види діяльності в умовах спеціально організованого навчання.

Найефективнішим шляхом виховання та навчання школярів є формування мотивації до учіння. Виховання позитивної мотивації та вміння ставити перед собою цілі важливо супроводжувати впливом на емоційну сферу учнів. Вивчення мотиваційного потенціалу, правильний вплив на нього, а також формування нової мотиваційної спрямованості, яка сприятиме особистісному розвитку кожного здобувача освіти, є реальним шляхом до

підвищення ефективності навчання та розвитку навичок учіння як діяльності пізнання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й перевірити педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності у школярів із порушеннями слуху під час уроків технології

Об’єкт дослідження – підготовка учнів у закладах спеціальної корекційної освіти.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності в учнів із порушеннями слуху на уроках технології.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що дотримання спеціальних педагогічних умов - включення у позитивно мотивовану соціально значущу діяльність, надання педагогічної підтримки та контролю у визначенні, формулюванні, уточненні та конкретизації цілей діяльності - дозволить розширити й змінити структурні компоненти навчальної мотивації, а також посилити соціальні мотиви у школярів із порушеннями слуху.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження були поставлені такі завдання:

1. Провести аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.
2. Вивчити особливості становлення та динаміку розвитку мотивації до навчальної діяльності учнів із порушеннями слуху.
3. Визначити фактори, що сприяють формуванню навчальної мотивації школярів із порушеннями слуху.
4. Розробити й апробувати спеціальні педагогічні умови, що сприяють формуванню навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху на уроках технології.
5. Провести якісний і кількісний аналіз отриманих даних.

Методи дослідження: аналіз наукової та методичної літератури; анкетування; тестування; констатувальний, формувальний і контрольний експерименти; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Теоретична значущість дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про особливості мотиваційної сфери молодших школярів із порушеннями слуху, а також у визначенні психолого-педагогічних факторів, що впливають на формування позитивної мотивації до навчальної діяльності. У процесі дослідження було уточнено та доповнено теоретичні положення щодо сутності та структури навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху, розкрито специфіку її формування в умовах спеціально організованого навчання.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що запропоновані педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності можуть бути використані на практиці в процесі навчання у закладах спеціальної корекційної освіти для учнів із порушеннями слуху.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЇ

1.1. Мотивація: поняття, види, способи формування

Мотивація має важливе значення у розвитку людини та в її житті. Насамперед, від мотивації залежить, наскільки людина буде активною, цілеспрямованою, наполегливою та стійкою до життєвих ситуацій. Важливо навчитися правильно користуватися власною мотивацією для керування своєю внутрішньою енергією та бажаннями, щоб не дати такої можливості іншим. Людина сама повинна вирішувати, сама вибирати свою мету в цьому житті та шляхи її здійснення. Інші люди повинні бути або прикладами для наслідування, або вчителями та наставниками, можливо, натхненниками, але жодною мірою не тими, хто керуватиме нашими бажаннями, нашим життям, його цілями.

Розглянемо тему мотивації ретельніше. Першим поняття «мотивація» використав у своїх працях А. Шопенгауер.

Мотивація - це система стимулів, що спонукають індивіда до виконання певних процесів.

Мотивація - це динамічний процес фізіологічної природи, який керується психікою особистості та проявляється в емоційному та поведінковому планах. Мотивація є силою, яка ґрунтується на бажанні та прагненні людей до досягнення поставленої мети. Незважаючи на актуальність вивчення питань мотивації психологами, соціологами, педагогами, досі не виділено конкретного визначення мотивації як явища [12].

Існує безліч суперечливих гіпотез, які пояснюють феномен мотивації. Розглянемо найпопулярнішу з них - концепцію мотивації Абрахама Маслоу [38].

А. Маслоу вважав мотивацію внутрішньою поведінкою, яка спонукає індивіда до вчинення певних дій, і висунув основні ідеї, що визначають людську поведінку:

- Потреби людини нескінченні: за задоволенням одних потреб слідує поява інших.
- Мотивуюча сила зникає після задоволення потреб.
- Потреби, які потребують задоволення, спонукають до дії.
- Потреби людини мають певну ієрархію, залежно від їхньої значущості.

Потреба - це усвідомлений психологічний чи фізіологічний дефіцит чогось, відображений у сприйнятті людини, який вона відчуває протягом усього свого життя [40].

Відкриттям А. Маслоу став закон, за яким, задовольнивши потреби одного рівня, актуальними стають потреби іншого, вищого рівня. Після задоволення нижчих потреб у людини виникає більш висока потреба. У зв'язку з цим незадоволення та скарги можуть бути нескінченними. Якщо не отримують задоволення нижчі потреби, то в багатьох випадках людина не має можливості до повноцінного задоволення потреб, що лежать на вищих рівнях.

Традиційно ієрархію потреб Маслоу зображують у вигляді піраміди, яка складається з 5 ступенів. При цьому рівні потреб є взаємопроникними, у зв'язку з чим часто виникають труднощі у відокремленні однієї від іншої.

Вчені-дослідники визначають поняття мотивації як єдину систему внутрішніх факторів та зовнішніх стимулів, які визначають поведінку людини: спрямованість дій; зібраність, цілеспрямованість, послідовність, організованість дій; активність і наполегливість, стійкість вибраних цілей.

Поняття «мотив» відрізняється за своєю суттю від понять «потреба» та «мета». Потреба - це несвідоме бажання індивіда позбутися внутрішнього дискомфорту. Ціль - це результат, який індивід бажає отримати внаслідок певних свідомих дій. Наприклад: спрага - природна потреба, бажання вгамувати спрагу - мотив, а чиста питна вода - мета [54].

Мотив - умовно ідеалізований предмет, необов'язково матеріальний, досягнення якого спрямована діяльність особистості.

Під мотивом розуміється своєрідне, специфічне переживання, яке можна охарактеризувати як позитивне відчуття від передчуття досягнення об'єкта потреби, чи негативні емоції, що виникають на тлі незадоволеності, чи часткової задоволеності від вже наявного в реальному.

У науці використовують різні способи **класифікації видів мотивації**.

Зовнішня та внутрішня мотивація

Зовнішня мотивація включає групу мотивів, визначених впливом зовнішніх факторів на об'єкт, як-от обставини, умови, стимули, які не мають зв'язку зі змістом конкретної діяльності.

Зовнішня - це мотивація, чинники якої, що впливають на поведінку індивіда, перебувають поза «я» особистості чи поза поведінкою.

Теорії, пов'язані із зовнішньою мотивацією, найбільш яскраво відображені в роботах біхевіористів, що беруть початок у дослідженнях Е. Л. Торндайка.

Зовнішня мотивація залежить від відносин людини з навколишнім середовищем - це бажання отримання винагороди, і бажання уникнути покарання тощо. Зовнішню мотивацію регулюють зовнішні психологічні та матеріальні умови діяльності [20].

Внутрішня мотивація має внутрішні стимули, пов'язані з особистісною позицією індивіда - потреби, бажання, прагнення, потяги, інтереси, установки. Внутрішня мотивація спонукає людину діяти та чинити «добровільно», а не керуватися зовнішніми обставинами.

Внутрішня мотивація є стимулом до здійснення діяльності заради самої діяльності, нагорода міститься у самій діяльності. Нагородою стає «момент задоволення від отримання чогось більшого, ніж звичайне існування». Джерело такого виду мотивації - це потреба у незалежності та самоідентифікації. Внутрішню мотивацію може посилювати позитивний відгук як похвали чи схвалення.

У дослідженнях одні вчені наполягають на теорії про переважання внутрішньої мотивації. Інші вважають, що провідною є зовнішня мотивація, значні зовнішні фактори.

Можна відзначити деякі особливості зовнішньої та внутрішньої мотивації:

- зовнішня мотивація в більшості випадків сприяє збільшенню кількості виконаної роботи, тоді як внутрішня визначає якість виконаної роботи;
- якщо зовнішня мотивація не сягає «порогового» значення чи зникає взагалі, внутрішня мотивація посилюється;
- замінюючи внутрішню мотивацію зовнішньою, відбувається зменшення внутрішньої мотивації;
- зростання внутрішньої впевненості у своїх силах сприяє посиленню внутрішньої мотивації.

Позитивна та негативна мотивація

Позитивна мотивація заснована на спонуканнях та очікуваннях позитивної спрямованості, **негативна мотивація** – на негативних. Прикладами позитивної мотивації можуть бути конструкції: «якщо я вчиню якусь дію, то мене винагородять», «якщо я не робитиму цих дій, то отримаю якусь винагороду». Прикладами негативної мотивації можуть стати твердження: «якщо я зроблю саме так, покарання не буде», «якщо я не вчиню якихось дій, мене не покарають». Іншими словами, основною відмінністю є очікування або позитивного, або негативного підкріплення.

Стійка та нестійка мотивація

Основами стійкої мотивації є потреби та прагнення індивіда, задовольняючи які він робить усвідомлені дії, не вимагаючи додаткових підкріплень. Наприклад: вгамувати спрагу.

При нестійкій мотивації людині потрібна постійна підтримка, що стимулює її ззовні. Наприклад: бажання схуднути чи кинути палити.

Також виділяють два підвиди стійкої та нестійкої мотивації, які умовно називають «батіг і пряник», відмінності між якими простежуються на наступному прикладі: хочу позбутися зайвих кілограмів і мати привабливі форми.

Індивідуальні, групові, пізнавальні мотиви

Також існує поділ мотивації на індивідуальні, групові, пізнавальні.

Індивідуальна мотивація включає потреби, стимули і цілі, які спрямовані на забезпечення життя та діяльності організму людини та підтримку рівноваги. Прикладами можуть стати: почуття голоду, бажання виспатися, прагнення уникнути болю, прагнення підтримувати оптимальну для організму температуру.

До групової мотивації відносяться: батьківська турбота про дітей, визначення виду діяльності для визнання суспільством.

До пізнавальної мотивації належать: науково-дослідні види діяльності, здобуття дитиною знань, умінь та навичок в ігровій діяльності.

Вчені виділяють такі **види мотивів**:

1. Самоствердження.
2. Ідентифікація.
3. Влада.
4. Процесуально-змістовний.
5. Саморозвиток.
6. Досягнення.
7. Просоціальний.

8. Афіліація.

Самоствердженням є потреба людини у визнанні та позитивній оцінці суспільством. Основою такої мотивації є честолюбство, почуття власної гідності, самолюбство. Бажаючи самоствердитись, людина намагається довести суспільству, що вона чогось варта, хоче зайняти значуще становище в соціумі, домогтися певного соціального статусу, прагне поваги, визнання, шанування. Мотив самоствердження - важливий стимул до активної діяльності людини, він спонукає до особистісного розвитку та сприяє інтенсивній роботі над собою.

Ідентифікація є прагнення індивіда стати схожим на свого кумира, яким може бути як реальна авторитетна людина (наприклад: мати, наставник, відомий учений), так і вигаданий персонаж (наприклад: герой фільму, інтернету). Мотив ідентифікації є вагомим стимулом у розвитку, самовдосконаленні, підключенні вольових зусиль у розвиток будь-яких рис характеру. Мотивація бути схожим на кумира зазвичай присутня в підлітковому віці, під впливом чого у підлітка з'являється високий потенціал. Присутність ідеалізованого «зразка», з яким ототожнює підліток, надихає його, надає йому особливих «запозичених» сил, розвиває цілеспрямованість і відповідальність, стимулює розвиток сміливості. Мотив ідентифікації є важливою частиною ефективної соціалізації підлітків.

Мотивація влади - це потреба індивіда в наданні значного впливу на інших людей. На певних етапах розвитку як особистості, так і соціуму загалом, цей мотив стає істотним рушійним чинником діяльності. Прагнення до лідируючої ролі в колективі, потреба обіймати керівну посаду є активними стимулами, що сприяють послідовним, цілеспрямованим, активним діям. Щоб задовольнити потреби у керівництві та управлінні людьми, у встановленні та регламентації їхніх сфер діяльності, людина здатна докласти величезних вольових зусиль і подолати суттєві перепони.

Влада як мотивація займає важливе місце в ієрархії факторів, що стимулюють діяльність.

Прагнення до верховенства в суспільстві відрізняється від мотиву самоствердження. За такого виду мотивації індивід діє заради бажання впливати на інших, а не з метою підтвердження своєї значущості [59].

Процесуально-змістовна мотивація

Процесуально-змістовна мотивація сприяє активним діям індивіда не в силу впливу зовнішніх стимулів, а через особистий інтерес людини до змісту діяльності. Такий вид мотивації є внутрішнім і дуже впливає на активність людини. Суть явища в тому, що людина цікавиться і відчуває задоволення від процесу, вона сама бажає проявляти фізичну активність, інтелектуальні можливості. Наприклад, хтось займається танцями, бо подобається сам процес: прояв творчих здібностей, фізичних можливостей та інтелектуальних активностей. Це приносить задоволення від самого процесу танцю, без впливу зовнішніх мотивів, таких як: очікування визнання, отримання матеріальних благ.

Саморозвиток

Мотив саморозвитку заснований на спонуканні індивіда до формування існуючих природних задатків, удосконалення позитивних якостей. На думку А. Маслоу, ця мотивація стимулює особистість докладати максимальних зусиль для цілісного розвитку та реалізації існуючих задатків. В основі таких потреб лежить бажання відчути компетентність у певній діяльності. Саморозвиток дає можливість відчувати свою значущість, вимагає можливості бути самим собою.

Для саморозвитку потрібна мужність, відвага, рішучість. Адже так непросто подолати страх втратити вже існуючу умовну стабільність, позбутися комфортного стану спокою. Ця мотивація стимулює індивіда до ухвалення однозначного рішення, до вибору - рухатися вперед чи залишатися у безпеці.

А. Маслоу стверджував, що саморозвиток можливий лише тоді, коли рух уперед приносить більше задоволення, ніж колишні досягнення.

Мотивація досягнення

Мотивація досягнення - це прагнення індивіда до досягнення найвищих результатів унаслідок виконання діяльності, до оволодіння вершинами майстерності в цікавій для індивіда сфері. В основі високої ефективності цього виду мотивації лежить свідомий вибір людиною складних завдань, прагнення знайти вирішення цих завдань. Цей мотив є рушійним чинником для досягнення визнання в будь-якій сфері життя та діяльності, оскільки перемога залежить не тільки від природних задатків, розвитку здібностей, набутих навичок та освоєних знань. Основою успіху будь-якого починання є високий рівень мотивації досягнення, яка характеризується цілеспрямованістю, наполегливістю, завзятістю, рішучістю індивіда для досягнення поставленої мети.

Просоціальна мотивація

Просоціальна мотивація є суспільно значущою. В її основі лежать почуття обов'язку перед суспільством, особиста відповідальність перед суспільною групою. Просоціальна мотивація сприяє ідентифікації індивіда з певною групою в суспільстві. Під впливом просоціальних мотивів людина не тільки ідентифікує себе з членами конкретної групи, але й прагне до спільних інтересів і цілей, бере активну участь у вирішенні спільних завдань, долає загальні проблеми.

Людина, рухома даним видом мотивації, має характерний набір якостей:

- нормативність у поведінці;
- відповідальність, сумлінність, урівноваженість, сталість;
- лояльне ставлення до прийнятих у співтоваристві стандартів;
- прийняття, визнання та захист цінностей у колективі;
- щире прагнення до досягнення цілей, поставлених цією групою.

Афіліація

Мотивація афіліації, або **мотивація приєднання**, - це мотивація, заснована на прагненні індивіда до встановлення нових контактів та підтримки відносин із важливими, на його думку, людьми. Суть мотиву афіліації полягає у високій цінності спілкування як процесу, який захоплює, приваблює та приносить людині задоволення. На відміну від спілкування з корисливими цілями, мотивація приєднання є засобом, що сприяє задоволенню духовних потреб, таких як любити і бути коханим чи дружньої симпатії.

Незважаючи на вид стимулу, яким рухається діяльність індивіда, наявних у нього мотивів, рівень мотивації в людини не завжди однаковий і постійний. Багато залежить від видів виконуваної діяльності, певних обставин та очікувань.

Існує низка факторів, що впливають на рівень мотивації, а також є її критеріями:

- значущість для індивіда перспективи в досягненні успіху;
- віра та надія на видатні досягнення;
- суб'єктивне оцінювання індивідом наявної ймовірності отримання високих результатів;
- суб'єктивне усвідомлення особистістю стандартів, еталонів, які ведуть до успіху.

Сьогодні успішно застосовують різні способи мотивації, які умовно поділяються на три великі групи:

1. Соціальна мотивація.
2. Самомотивація.
3. Мотивація до навчання [48].

1.2. Розвиток навчальної мотивації у шкільному віці

Мотивація - значна частина успішного навчання. Правильно орієнтовані мотиви, чітко визначена мета діяльності надають освітньому процесу змісту і дозволяють отримати бажані знання, вміння та навички, досягти необхідних результатів.

Довільна поява навчальної мотивації - явище рідкісне як у дитячому, так і в підлітковому віці. Саме тому психологами та педагогами розроблено безліч прийомів для розвитку мотивації, яка плідно вплине на освітній процес. Найбільш поширеними методами є:

- створення ситуацій, які привертають увагу, зацікавлюють учнів у предметі;
- емоційна складова запропонованого матеріалу, його унікальність та масштабність;
- систематизація та аналіз наукових фактів та їх порівняння з життєвими обставинами;
- імітація наукових дебатів;
- позитивна оцінка успіхів учнів;
- похвалювання фактів, включення елементів новизни;
- актуалізація навчального матеріалу;
- використання позитивної та негативної мотивації;
- соціальні мотиви.

У дослідженнях А.К. Маркова найбільш важливими видами мотивації навчальної діяльності вважає пізнавальні та соціальні мотиви. Якщо в учня в процесі навчання переважає спрямованість на зміст предмета, що вивчається, то говорять про наявність пізнавальних мотивів. Якщо в учня відзначено спрямованість на інших людей під час навчальної діяльності, можна говорити про соціальні мотиви [36].

Пізнавальні та соціальні мотиви включають різні рівні.

Пізнавальні мотиви:

- широкі пізнавальні мотиви (прагнення отримати знання про нові знання, факти, явища, закономірності);
- навчально-пізнавальні мотиви (прагнення засвоєння нових способів у добуванні знань, прийомів самостійного отримання знань);
- мотиви самоосвіти (прагнення до набуття додаткових знань та згодом до побудови програми, спрямованої на самовдосконалення).

Соціальні мотиви:

- широкі соціальні мотиви (відчуття обов'язку та відповідальності, усвідомлення соціальної значущості навчання);
- вузькі соціальні, або позиційні, мотиви (бажання зайняти певне становище у відносинах з оточуючими, бути схваленим ними);
- мотиви соціального співробітництва (орієнтир на різні форми взаємодії з іншими людьми) [18].

В ідеальному варіанті картина може бути такою:

- учні початкової ланки - широкі пізнавальні мотиви;
- учні середньої ланки - орієнтація на спосіб отримання знань;
- учні старшої школи - прояв зрілих пізнавальних мотивів - мотивація до самоосвіти.

Що ж відбувається насправді?

На початковому ступені навчання учню все цікаво, є прагнення пізнання нового, незвіданого, відповідно, рівень пізнавальної мотивації найвищий. На середньому щаблі формується соціальний статус дитини. На старшому освітньому щаблі відбувається визначення учнів до дорослого життя (соціальні мотиви) [14].

Мотивація навчальної діяльності молодших школярів

Особливістю мотивації більшості молодших школярів вважається беззаперечне виконання вимог вчителя. Мотивацією стають і позначки, які

одержують школярі. При цьому учні 1-2 класів вважають її оцінкою своїх старань, а не якості виконаної роботи.

Не всі мотиви учнями початкової ланки розуміються однаковою мірою. Мотиви, що визначають почуття обов'язку та відповідальність, благополуччя, престиж, а також низка мотивів, пов'язаних із змістом та процесом навчальної діяльності (цікавість до об'єкта, процесу, результату навчальної діяльності), є погано усвідомлюваними. Ці мотиви є реальними спонукачами до навчальної діяльності. Тоді як мотивація самовизначення, часто вказувана школярами, вважається не реально діючою, а належить до просто «знаних».

Характерною особливістю мотивації навчання молодших школярів вважають неможливість тривалого утримання енергії сформованого наміру. У зв'язку з чим між створенням у молодших школярів відповідного наміру та його здійсненням має проходити невелика кількість часу. Перед учнями початкової школи доцільними є постановки не віддалених і великомасштабних цілей, а спрямованість на найближчі та невеликі цілі [35].

До закінчення початкової школи спостерігається загальне зниження мотивації навчання. На цьому етапі відбувається згасання загального позитивного ставлення до школи, оскільки воно вже отримало задоволення. Шкільне життя саме по собі втрачає для учня безпосередню емоційну яскравість, дитина до неї звикає.

Мотивація навчальної діяльності у середній школі

У школярів спостерігається «гормональний вибух», немає чіткої сформованості почуття майбутнього. У дівчаток 7-8 класу знижено вікове сприйняття навчальної діяльності у зв'язку з активними біологічними процесами статевого дозрівання [45].

Даному етапу онтогенетичного розвитку характерна поява стійкого інтересу до певних особисто значущих предметів. При цьому у багатьох підлітків спостерігається загальне зниження мотивації до навчальної діяльності та, як наслідок, зміна мотивів відвідування освітнього закладу: «не

хочеться, але треба». Характерною спрямованістю мотивації навчальної поведінки учнів середньої школи вважається наявність у школярів «підліткових установок» (моральні погляди, судження, оцінки, які часто збігаються з такими у дорослих). Прикладом таких установок може бути осуд тих учнів, які дозволяють списувати чи підказують під час уроку. У підлітків з'являється яскраво виражена потреба у пізнанні та оцінці власного «Я», це проявляється у підвищеній чутливості до оцінки оточуючих. Як наслідок, підлітки стають більш вразливими, невмотивованими з погляду дорослих, виявляють бурхливі реакції на висловлювання та дії з боку оточуючих.

Мотивація навчальної діяльності у старшій школі

Мотивація до навчання у старших школярів значно відрізняється від такої в підлітків. Це пов'язано з визначенням у напрямі професійної діяльності. У той час як підлітки обирають професію відповідно до улюбленого предмета, старші школярі особливо цікавляться тими предметами, які їм знадобляться для підготовки до обраної професії.

Якщо підлітки бачать майбутнє з позиції сьогодення, старші школярі - з позицій майбутнього. Підготовка до професійної освіти стає основною мотивацією навчання у старшій школі. Мотиви, пов'язані з прагненням отримання певного становища в класі за допомогою добрих оцінок, є типовими для підлітків, у старшокласників стають другорядними. Відмітка є критерієм знань, при цьому втрачається її спонукальна сила, навчальну активність визначає прагнення до знань.

Причини негативного ставлення до навчання

Об'єктивні причини, пов'язані з діяльністю самого вчителя:

- навчальний матеріал не стимулює підтримку допитливості, відповідає рівню інтелектуального розвитку учнів, рівню отриманих раніше знань;
- прийоми та методи, що використовуються в процесі навчання, не пробуджують до активності та самостійності;

- засоби спонування не відповідають причинам негативного ставлення до навчання.

Педагогічні методи та прийоми, що використовуються для стимулювання та мотивації навчання

Гра є найефективнішим прийомом включення молодших школярів у спільну навчальну діяльність.

У середній школі найбільше проявляється потреба в обговоренні чогось з однолітками. Крім того, учні цього віку використовують будь-які приводи для повернення до себе уваги, прагнуть стати помітними серед інших. Наявність на уроці обговорення результатів роботи, розподілу спільних дій щодо операцій (взаємоперевірка, взаємооцінка) є цікавими для підлітків, оскільки забезпечують їхню увагу, зацікавленість у ставленні до колективних форм навчальної діяльності [10].

У старших школярів спостерігається підвищення престижу знань. Усвідомлена можливість надання та отримання допомоги, обміну інформацією може стати чудовою мотивацією до спільного виконання завдань.

У процесі уроку вчитель може розповідати, показувати учням матеріал, що вивчається, але вся ця інформація для деяких учнів є незначною: вони можуть слухати і не чути, дивитися і не бачити, вони займаються зовсім іншою діяльністю: мріють, у них свої думки. Для залучення такого контингенту школярів до навчальної роботи потрібне створення стимулів, що посилюють роботу процесу мислення [11].

Для підвищення навчальної мотивації доцільно використовувати так звані «контракти» (індивідуальні та групові договори), які укладаються між учителем та учнями. У такій добровільній угоді, в процесі спільного обговорення, фіксують конкретне співвідношення кількості виконаної навчальної роботи, її якість та систему оцінювання. Контракти стимулюють до організації самостійного та осмисленого навчання школярів, а також

формують почуття впевненості та безпеки, свободи та відповідальності у процесі навчання [58].

Вміння ставити за мету, визначати зону найближчого розвитку є однією зі складових мотивації. Мета, яку поставив учитель, має стати метою учня. Для перетворення цілей у мотиви-цілі велике значення має усвідомлення учнем своїх успіхів, прогресу в навчанні.

Зв'язок одержуваних знань та вже існуючих інтересів сприяє виникненню у школярів інтересу до нового матеріалу.

Важливо не тільки записувати тему уроку на дошці, а й викликати в учнів емоційний відгук, позитивне ставлення до теми, що вивчається. Це можна зробити за допомогою визнання особистості дитини, поваги до її життєвого досвіду.

На кожному етапі уроку потрібне використання проблемних мотивацій, завдань. Якщо вчитель їх використовує, то зазвичай мотивація учнів прагне максимуму. Важливо, щоб за змістом вона була пізнавальною, тобто внутрішньою. Основною рушійною пружиною пошукового, проблемного навчання є система, що включає цікаві питання, творчі завдання та дослідницькі проєкти. Також необхідно прагнення організовувати та використовувати в освітньому процесі різні «зворотні зв'язки» між учителем та учнями (взаємне опитування-діалог, співбесіда, дискусія, групові форми навчання тощо) [25].

Проєктна діяльність орієнтує не так на включення фактичних знань в освітній процес, а на їх застосування та можливість набуття нових знань у вигляді самоосвіти. Цей метод розвиває творчу ініціативу школярів та вчителя, стимулює до дружньої співпраці, що має позитивну динаміку у створенні мотивації школяра до навчання [13].

Типологія проєктів досить велика (дослідні, прикладні, творчі, інформаційні проєкти тощо). За кількістю учасників розрізняють монопроєкти та колективні проєкти. За часом, залежно від мети -

короткострокові (від одного уроку), середньострокові (до трьох місяців), довгострокові (від трьох місяців і більше). Склад учасників проєкту може бути різноманітним. Це може бути як один учень, так і ціла група. Можна створювати міжпредметні (з урахуванням координації навчальних предметів) і монопредметні проєкти.

Створення ситуації успіху також дає можливість підвищення мотивації учнів до активності під час уроку. Дітям треба почуватися успішними. Важливо вголос чи жестами відзначати кожен успіх учня. Головною метою оцінки є стимуляція до пізнання. Ступенем успішності багато в чому визначається наше ставлення до навколишнього світу, самопочуття, бажання працювати, потреба у пізнанні нового [21].

І, звичайно, звільнення від домашнього завдання та інших видів контролю рівня розвитку знань, умінь та навичок є сильним мотивуючим засобом. Такий вид мотивації вимагає завчасного інформування про критерії оцінювання результатів вивчення теми та обговорення з учнями способів звільнення себе від важких випробувань [19].

Систематичне використання всіх вищезгаданих прийомів сприятиме формуванню позитивної навчальної мотивації, а це, своєю чергою, позитивно позначиться на шкільній успішності.

1.3. Підходи до формування мотивації у школярів із порушеннями слуху на уроках технології

У сучасній освіті проблема формування мотивації має особливе значення, оскільки лише за наявності позитивної мотивації можуть бути створені оптимальні умови для успішної навчальної діяльності учнів. Рівні сформованості окремих показників мотивації потрібно включати в оцінку ефективності роботи вчителя і праці учнів [57].

Формування мотивації здійснюється у вигляді відповідної організації та змісту діяльності. Розвиток повноцінних мотивів до навчання є важливим виховним завданням. О.М. Леонт'єв вважав, щоб знання несли в собі виховну функцію і виховували, потрібне виховання ставлення до самого знання, тобто. необхідно в ході навчальної діяльності формувати у школярів з порушеннями слуху активне внутрішнє ставлення до знань, способів їх отримання, все це призведе до особистісного розвитку школярів. Велике значення для розвитку позитивної стійкості мотивації має емоційний компонент, що супроводжує діяльність, та інтереси, що виникають у процесі здійснення діяльності [49].

Для ефективного керівництва навчанням школярів педагогу необхідно створювати такі умови, які забезпечать мотивацію, що співвідноситься з сучасними цілями, змістом, методами навчання та потенціалами розвитку в цілому. Мотивація має бути невід'ємною частиною всього процесу навчання, забезпечувати функціонування та ефективність навчальної діяльності. Якщо педагог замислюється про формування навчальної мотивації учнів, він враховує особливості розвитку в онтогенезі, вмiло поєднує індивідуальні і групові мотиви, формує педагогічно значущу мотивацію, яка, будучи особистісною метою, стане системною характеристикою всієї навчальної діяльності [46].

Така організація навчання, по-перше, виходить із моделі діяльності учня, а по-друге, сприяє формуванню у глухих і слабочуючих школярів широких соціальних мотивів, мотивації самовдосконалення, почуття обов'язку, відповідальності, самовизначення, прагнення до визначення себе в майбутній професії. Іншою важливою умовою розвитку в єдності суспільних цінностей та навчально-пізнавальної мотивації є зміст навчального матеріалу. При цьому мотиваційний вплив надає не кожен навчальний матеріал, а тільки такий, інформаційний зміст якого відповідає як існуючим, так і можливим потребам учнів з аномально розвиненим слухом [30].

Внаслідок цього сурдопедагог повинен вивчити такі потреби та врахувати їх при доборі та організації навчального та наочного матеріалу, при виборі форм діяльності на уроці тощо. При цьому новий матеріал повинен формувати та розвивати потреби учнів, тому він має бути наповнений новою, досить складною, інтелектуально та емоційно насиченою інформацією.

Формування мотивації та інтересу до навчання на уроках технології здійснюється за допомогою використання можливостей навчального матеріалу. Так, під час організації уроку пред'явлений навчальний матеріал повинен мати наступні характеристики: науковість, новизна, практична значущість, міжпредметні зв'язки, різноманітність, широкий діапазон ігрових прийомів.

Невід'ємним засобом підвищення мотивації є розвиток у школярів з порушеннями слуху різних форм взаємоконтролю та самооцінки, а згодом і самоконтролю, самооцінки [47], тобто підключення їх до процесу оцінювання. Викликають інтерес дітей із порушеннями слуху наочні форми взаємоконтролю - таблиці обліку (правильність виконання завдань, грамотність мови, акуратність тощо).

Для формування соціальної мотивації навчання важливе значення має організація спільної діяльності учнів [52]. Для формування позитивної мотивації необхідно звертати увагу на змістовний аналіз діяльності, при цьому самооцінка та самоконтроль мають бути активно використані. Прикладом можуть бути картки з основними питаннями теми, в міру їх вивчення школярі самі відзначають рівень засвоєння матеріалу.

Важливе значення для формування позитивної мотивації мають відносини, що склалися в колективі учнів, з одного боку, та між школярами та вчителем з іншого. Доброзичливе та уважне ставлення до дітей, уміння побачити гідності кожного, схвалення, підтримка, уміння помічати успіхи - все це має стати основою діяльності сурдопедагога.

У сучасній освіті трудове виховання є найважливішим чинником соціалізації та формування особистості. Спеціальна (корекційна) школа покликана формувати в учнів потребу в праці, розвивати в них перші трудові вміння та навички, готувати їх до самостійної трудової діяльності [33].

Мета уроків технології в школі для дітей з порушеннями слуху - це підготовка глухих і тих, хто слабо чує, до самостійного трудового життя, формування професійних навичок, що, своєю чергою, неможливо без розвитку позитивної мотивації на цих уроках [26].

Завданнями трудового виховання є:

- формування у школярів із порушеннями слуху навичок трудової діяльності, умінь виконання трудових операцій;
- формування інтересу до праці дорослих, позитивне ставлення до неї;
- дбайливе ставлення до результатів праці дорослих;
- виховання особистості в процесі її власної трудової діяльності;
- формування основ працьовитості, доброзичливого ставлення один до одного в процесі праці та ін. [46]

У трудовому вихованні особливо виділяють корекційно-розвивальні завдання, що сприяють корекції індивідуальних фізичних вад.

Теоретичні основи трудового виховання представлені в роботах А.І. Дячкова («Формування емоційного клімату класного колективу»), С.А. Зикова («Розвиток методів навчання глухих школярів»), Г.М. Пеніна («Виховання учнів із порушенням слуху у спеціальних (корекційних) освітніх закладах») та інших.

Зміст трудового виховання у спеціальних школах включає: самообслуговування; побутова праця; суспільно корисна праця; робота на пришкольній ділянці; домоводство [44].

Слід наголосити на корекційно-виховній спрямованості суспільно значущої трудової діяльності на уроках технології в умовах школи-інтернату.

Трудові доручення повинні поступово ускладнюватися, діяльність має бути посиленою, організованою. Діти охоче виконують прибирання ліжка, спальні, чергують у їдальні, якщо їм доступно і значуще роз'яснено загальну користь їхньої діяльності [27].

Для ефективності та підвищення мотивації трудової діяльності, для оптимізації емоційно-вольового компонента учнів важливо використовувати різноманітні **заохочення**: змагання, лінійки тощо. Рекомендується організація різновікових груп, залучення глухих і слабочуючих до трудової діяльності міста, селища разом із однолітками, тобто проведення **інтегрованих уроків**, заходів щодо трудового виховання школярів [50].

У чому ж актуальність та значущість проблеми мотивації навчальної діяльності учнів?

Характеризуючи сучасний стан традиційної освіти, спостерігається низка негативних тенденцій: зниження рухової та пізнавальної активності, уповільнення їх фізичного та психічного розвитку, високий рівень психоемоційної напруженості. І як наслідок - зниження показників у навчанні та вихованості [31].

Мотиви навчальної діяльності формуються в ході самої діяльності [28], тому важливо знати, як ця діяльність здійснюється. Основними факторами, що впливають на формування позитивної мотивації до навчальної діяльності, є:

- Зміст навчального матеріалу.
- Стиль спілкування вчителя та учнів.
- Характер та рівень навчально-пізнавальної діяльності.

Навчальні програми мають відповідати інтересам учнів. Зміст перспективно-тематичного планування з предмета повинен включати різноманітні види самостійних робіт, удосконалення дидактичного матеріалу, різноманітні засоби навчання, що підвищують ефективність навчання. Відбір змісту навчального матеріалу для уроків має також враховувати те, що

інформація має бути для учнів цікавою, доступною для розуміння [56]. У структурі уроку має бути передбачена своєчасна зміна діяльності, щоб підтримувати інтерес учнів до матеріалу, що вивчається.

Сам по собі зміст навчання, навчальна інформація не задовольняє потреби учнів, не має для школярів якогось значення, як наслідок, не стимулює навчальної діяльності. Звідси навчальний матеріал повинен подаватися у формі, що викликає в учнів емоційне відображення, що активізує пізнавальні когнітивні процеси. Для цього необхідні:

- Особливий підхід до подачі навчального матеріалу, його освітлення.
- Використання показу, виділення різних елементів, привабливих сторін змісту.
- Використання завдань, що включають цікавий зміст, цікаві питання.
- Прагнення показати значущість знань, умінь:
  - громадську (подарунки ветеранам, ярмаркова продукція);
  - особистісну (самоаналіз, самооцінка, самоствердження).
- **Міжпредметні зв'язки** (зв'язок теоретичних знань із практикою, з хімією, екологією, економікою).

На формування мотивації до навчання впливає **стиль педагогічного спілкування, взаємини з учнями**. У навчанні та відносинах зі школярами важливу роль відіграють:

- Демонстрація досягнень або недоліків у розвитку особистості, вираження довіри до сил та можливостей учнів з порушеннями слуху.
- Особисте ставлення викладача до учня, групи, наявність висловлювань власної думки.
- Прояв викладачем власних якостей, даних особистості (у плані спілкування, ерудиції, ставлення до предмета, ділових якостей тощо) та стимулювання учнів до таких самих проявів.

- Організація теплих взаємин у колективі (взаємоперевірка, обмін думками, взаємодопомога) [42].

При організації навчального процесу, при вивченні всіх розділів або тем повинні бути 3 етапи:

1. **Мотиваційний.**
2. **Операційно-пізнавальний.**
3. **Рефлексивно-оцінний** [41].

Мотиваційний етап - це повідомлення про те, для чого учні повинні отримати знання з даного розділу програми, які є основними навчальними завданнями даної роботи. На цьому етапі важливо звертати увагу на вимоги до учнів. Це можуть бути вимоги:

- **за змістом:** до предмета, що вивчається, до роботи;
- **за формою:** розгорнуті, згорнуті (вказівки, зауваження, міміка);
- **алгоритми; єдині та індивідуальні, групові, загальні та деталізовані, прямі та непрямі.**

Цей етап включає три види навчальних дій:

1. Організація навчально-проблемної ситуації, що входить у зміст цієї теми. Використовуваними прийомами є:
  - a. постановка перед учнями завдання, що вирішується лише в процесі вивчення цієї теми (наприклад, розкрити і пошити фартух, виконати латку на виробі);
  - b. розповіді вчителя про теоретичну та практичну значущість запропонованої теми (наприклад, полагодити виріб);
  - c. розповіді про те, як вирішувалася ця проблема з попередніми учнями (наприклад, розкрий та пошиття фартуха в різних варіантах, наволочки).
2. Формулювання основного навчального завдання, яке є результатом обговорення проблемної ситуації. Це завдання і буде для учнів

метою їхньої діяльності на уроці. Наприклад, навчитися кроїти та шити фартух.

3. Розгляд питань щодо самоконтролю та самооцінки можливостей щодо цієї теми.

Після постановки завдань складають та обговорюють план майбутньої роботи, з'ясовують, які знання та вміння будуть потрібні для вивчення теми, чого не вистачає для вирішення поставленого завдання. Так створюється установка, спрямована на усвідомлення необхідності підготовки до вивчення матеріалу.

На уроках технології у тих, хто навчається з порушеннями слуху, які пропустили заняття з теорії, виявляються певні труднощі, які можна вирішити індивідуально. Неможливо виконати практичну роботу без теоретичних знань. У цьому простежується взаємозв'язок теорії та практики.

Операційно-пізнавальний - етап, на якому важливо, щоб учень починав діяти. Стає необхідним створення різноманітних ситуацій:

- інтелектуального характеру (проблема, пошук, обговорення, протиріччя, суперечки);
- ігрового характеру (пізнавальні ігри, змагання);
- емоційного характеру (успіх, захопленість темою).

Важливим моментом є наявність групової форми навчальної діяльності, що створює кращу мотивацію, ніж індивідуальна. Важливим є позитивний емоційний фон, що виникає від діяльності та отриманого результату [46]. Наприклад: якщо до теми «Ручні шви» включити елементи «Ізоніті», то інтерес у тих, хто навчається до уроку, помітно підвищується і результатом стає виконана творча робота з теми.

Рефлексивно-оцінний - на цьому етапі виконується аналіз виконаного, допущених помилок та надання необхідної допомоги, зіставлення досягнутого та завдань, які були поставлені, а також оцінюється робота. Важливо уважно ставитися до підбиття підсумків. Учні повинні відчувати

задоволення від виконаної роботи, від усвідомлення, що вони подолали труднощі, що виникли, і отримали нові знання - це призводить до очікувань аналогічних емоційних переживань у подальшій навчальній діяльності [32]. У зв'язку з чим завданням даного етапу служить своєрідне «підкріплення» навчальної мотивації, що призводить до формування її стійкості.

Існує величезний вибір форм та методів, що стимулюють мотивацію до пізнавальної діяльності. Умовно виділяють 4 блоки основних методів мотивації: **емоційні, пізнавальні, вольові та соціальні** [17].

До емоційних методів відносять: заохочення, осуд, навчально-пізнавальну гру, створення яскравих наочно-образних уявлень, ситуацій успіху, стимулююче оцінювання, свободу у виборі завдань, задоволення потреб бути значущою особистістю.

Пізнавальні методи включають: опору на життєвий досвід, пізнавальний інтерес, організація проблемної ситуації, стимулювання до пошукової діяльності, включення творчих завдань, «мозкову атаку», кооперацію, що розвиває (парна і групова робота, проектний метод).

До вольових методів належать: пред'явлення навчальних вимог, донесення інформації про обов'язкові результати навчання, розвиток відповідального ставлення до навчання, пізнавальні труднощі, самооцінка діяльності та корекції, поведінкова рефлексія, складання прогнозу майбутньої діяльності.

Під соціальними методами розуміють: формування потреби бути корисним суспільству, прагнення наслідувати сильну особистість, створення ситуації взаємодопомоги, пошук нових контактів і способів співробітництва, зацікавленість у результатах колективної роботи, взаємоперевірка, рецензування.

Успішне формування позитивної мотивації навчання безпосередньо і тісно пов'язане як з ефективним впровадженням у педагогічну практику вчителя різних методів стимулювання діяльності учнів, так і зі ступенем

засвоєння різних видів діяльності, з рівнем сформованих різних навчальних умінь, навичок.

Реалізація мотивів та цілей навчальної діяльності здійснюється в процесі навчальних дій. Мета та зміст уроку визначаються тим складом навчально-продуктивних дій, якими володіють учні, ступенем їх сформованості та освоєності. Навчальна дія не лише форма активності учнів, а й стимулювання їхньої пізнавальної потреби [47].

Головним шляхом виховання повноцінної мотивації є включення школярів з порушеннями слуху до реальних видів діяльності та соціальних взаємодій на уроці, а також створення сприятливої атмосфери навчання. Розглянуті напрями активізації навчально-виховного процесу сприяють вихованню школяра з порушеннями слуху як суб'єкта навчальної діяльності, формують у нього активне, особистісне ставлення до знань, способів їх набуття. Активна позиція в навчанні та спілкуванні значно підвищує мотивацію навчання [22].

Висновки до розділу 1

Мотивація має важливе значення у розвитку людини та в її житті. Від мотивації залежить успішність, активність, цілеспрямованість людини у формуванні соціального та професійного шляху. Людина сама повинна вирішувати, сама вибирати свою мету в цьому житті та шляхи її здійснення. Інші люди повинні бути або прикладами для наслідування, або вчителями та наставниками, можливо, натхненниками, але жодною мірою не тими, хто керуватиме нашими бажаннями, нашим життям, його цілями. Правильно орієнтовані мотиви, чітко визначена мета діяльності надають освітньому процесу змісту і дозволяють отримати бажані знання, вміння та навички, досягти необхідних результатів.

У сучасній освіті проблема формування мотивації має особливе значення, оскільки лише за наявності позитивної мотивації можуть бути створені оптимальні умови для успішної навчальної діяльності учнів. Рівні сформованості окремих показників мотивації потрібно включати в оцінку ефективності роботи вчителя і праці учнів.

Розвиток повноцінних мотивів до навчання є важливим виховним завданням для того, щоб знання несли в собі виховну функцію, виховували. Потрібно виховувати ставлення до самих знань, тобто необхідно в ході навчальної діяльності формувати у школярів з порушеннями слуху активне внутрішнє ставлення до знань, способів їх отримання, все це призведе до особистісного розвитку школярів.

Велике значення для розвитку позитивної стійкості мотивації має емоційний компонент, що супроводжує діяльність, та інтереси, що виникають у процесі здійснення діяльності.

Головним шляхом виховання повноцінної мотивації є включення школярів з порушеннями слуху до реальних видів діяльності та соціальних взаємодій на уроці, а також створення сприятливої атмосфери навчання.

Розглянуті напрями активізації навчально-виховного процесу сприяють вихованню школяра з порушеннями слуху як суб'єкта навчальної діяльності, формують у нього активне, особистісне ставлення до знань, способів їх набуття. Активна позиція в навчанні та спілкуванні значно підвищує мотивацію навчання.

РОЗДІЛ II

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ПІД ЧАС УРОКІВ ТЕХНОЛОГІЇ

2.1. Методики дослідження навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху

Характеристика учасників та методів дослідження

Першим етапом нашої роботи для досягнення мети та вирішення поставлених практичних завдань було проведення констатуючого експерименту, мета якого - визначення рівня сформованості навчальної мотивації.

Дослідження проводилося на базі ЗОШ №57 та ЗОШ № 82.

У дослідженні взяли участь:

- Учні шостих класів ЗОШ № 57 12-16 років з порушеннями слуху, в кількості 6 осіб, які склали **експериментальну групу**.
- Учні ЗОШ № 82 , що нормально розвиваються, віком 12-16 років, в кількості 6 осіб, які увійшли до **контрольної групи**.
- Педагоги ЗОШ № 57 в кількості 2 осіб.
- Педагоги ЗОШ № 82 в кількості 2 осіб.

Загалом у дослідженні взяли участь 16 осіб.

Характеристика дітей експериментальної групи:

- Дитина 1: лівостороння сенсоневральна приглухуватість IV ступеня. Пізнавальний інтерес розвинений за віком, із задоволенням відвідує шкільну бібліотеку. Доброзичлива.
- Дитина 2: двостороння сенсоневральна приглухуватість III ступеня. Пізнавальний інтерес розвинений за віком. З однолітками активна. Дитина часто хворіє, але з програмою справляється.

- Дитина 3: лівостороння кондуктивна приглухуватість I ступеня. Допитлива. Любить вишивати, грати в настільні ігри. З однолітками активна. Є авторитетом у класі.
- Дитина 4: двостороння сенсоневральна глухота. Пізнавальний інтерес розвинений за віком. Відчуває проблеми в навчанні. З однолітками спілкується спокійно.
- Дитина 5: двостороння сенсоневральна приглухуватість III ступеня. Пізнавальний інтерес розвинений за віком. З однолітками активна.
- Дитина 6: лівостороння сенсоневральна приглухуватість IV ступеня. Пізнавальний інтерес розвинений за віком, із задоволенням відвідує рукодільні гуртки та бібліотеку. З однолітками спілкується спокійно.

Основними методами дослідження під час констатуючого етапу стали: анкетування, спостереження, тестування, методи якісно-кількісного аналізу результатів дослідження.

Безпосереднє обстеження включало два етапи:

1. **Робота з педагогами.** У результаті дослідження використовувався метод анкетування.
2. **Робота з дітьми.** У дослідженні використовувалися методи тестування та спостереження.

У дослідженні компетенцій педагогів щодо формування мотивації нами були опитані педагоги в установах для школярів з нормою розвитку та для школярів з порушеннями слуху [52].

Метою даного анкетування було визначення рівня уявлень педагогів про формування мотивації до навчання у школярів. Анкета «Розвиток мотивації учнів» для педагогів включає п'ять питань:

1. Що таке, на вашу думку, мотивація?
2. Чи вважаєте Ви важливим розвиток мотивації до навчання? Чому?

3. Які причини, на Вашу думку, найбільше впливають на негативне ставлення школярів до навчання? а) навчальний матеріал не стимулює підтримку допитливості, не відповідає рівню інтелектуального розвитку учнів, рівню отриманих раніше знань; б) прийоми та методи, що використовуються в процесі навчання, не пробуджують до активності та самостійності; в) засоби спонукання не відповідають причинам негативного ставлення до навчання; г) вплив сім'ї.

4. Який стиль педагогічного спілкування, взаємовідносини з учнями впливають на формування мотивації до навчання у школярів? (Розставте в порядку значущості).

а. Демонстрація досягнень або недоліків у розвитку особистості, вираження довіри до сил та можливостей учнів з порушеннями слуху.

б. Особисте ставлення викладача до учня, групи, наявність висловлювань власної думки.

в. Прояв викладачем власних якостей, даних особистості (у плані спілкування, ерудиції, ставлення до предмета, ділових якостей тощо) та стимулювання учнів до таких самих проявів.

г. Організація теплих взаємин у колективі (взаємоперевірка, обмін думками, взаємодопомога).

5. Які методи, на Вашу думку, найбільше стимулюють мотивацію до пізнавальної діяльності? (Позначте не більше трьох у кожній категорії).

а) Емоційні методи:

- заохочення
- осуд
- навчально-пізнавальна гра
- створення яскравих наочно-образних уявлень, ситуацій успіху
- стимулююче оцінювання
- свобода у виборі завдань
- задоволення потреби бути значною особистістю.

б) Пізнавальні методи:

- опора на життєвий досвід
- пізнавальний інтерес
- організація проблемної ситуації
- стимулювання до пошукової діяльності
- включення творчих завдань
- «мозкова атака»
- розвиваюча кооперація (парна та групова робота, проєктний метод).

в) Вольові методи:

- пред'явлення навчальних вимог
  - донесення інформації про обов'язкові результати навчання
  - розвиток відповідального ставлення до навчання
  - пізнавальні труднощі
  - самооцінка діяльності та корекції
  - поведінкова рефлексія
  - складання прогнозу майбутньої діяльності.
- г) Соціальні методи:**
- формування потреби бути корисним суспільству
  - прагнення до наслідування сильної особистості
  - створення ситуації взаємодопомоги
  - пошук нових контактів та способів співробітництва
  - зацікавленість у результатах колективної роботи
  - взаємоперевірка
  - рецензування.

Для визначення мотивів навчальної діяльності в учнів ми використовували методику тестування Л.П. Уфимцевої «Я навчаюся тому, що...» [53].

Тест «Я навчаюся тому, що...» складався з 11 пунктів:

1. Навчаюся тому, що на уроках цікаво.
2. Навчаюся тому, що лають за погані оцінки.
3. Навчаюся тому, що хочу більше знати.
4. Навчаюся тому, щоб було легко працювати.
5. Навчаюся тому, щоб принести радість батькам.
6. Навчаюся тому, щоб не відставати від товаришів.
7. Навчаюся тому, що подобається вчитися.
8. Навчаюся тому, що хвалить вчитель за добрі успіхи.
9. Навчаюся тому, що батьки карають за «2».
10. Навчаюся тому, що за гарне навчання ставлять у приклад іншим.
11. Навчаюся тому, що дізнаюся багато нового.

Інструкція: Уважно прочитай та підкресли лише ті пункти, які тобі здаються правильними. Пам'ятай, що можна підкреслити не більше трьох пунктів!

Для визначення спрямованості навчальної мотивації та рівня розвитку внутрішньої мотивації нами був використаний тест «Спрямованість навчальної мотивації», розроблений Т.Д. Дубовицькою [24] (методика ОНУМ).

Тест складався з 20 суджень та запропонованих варіантів відповіді. Для підвищення достовірності результатів усі питання збалансовані за кількістю позитивних («так») і негативних («ні») відповідей: за кожною шкалою їм відповідає рівна кількість пунктів тесту. Учні висловлюють своє ставлення до того, що відбувається на уроці, і описують стан, що відчувається при цьому.

Відповіді у вигляді плюсів та мінусів записуються досліджуваним або в спеціальному бланку, або на чистому аркуші паперу. Обробка здійснюється відповідно до ключа. Методика може використовуватися з усіма категоріями учнів, здатних до самоаналізу та самозвіту, починаючи приблизно з 12-річного віку.

Інструкція: Прочитайте кожне висловлювання і дайте відповідь - вірно (+) або не вірно (-). Проставте навпроти номера висловлювання відповідний знак: (+) або (-).

Зміст суджень:

1. Вивчення технології дає мені нові знання.
2. На уроках "Технологія" мені цікаво.
3. У вивченні предмета мені вистачає тих знань, які дають під час уроків.
4. Завдання на уроках мені нецікаві, я їх виконую, бо так каже вчитель.
5. Труднощі на уроці роблять його ще цікавішим.
6. Під час вивчення уроку «Технології» я самостійно читаю додаткову літературу.
7. Вважаю, що важкі теоретичні питання не можна вивчати.
8. Якщо щось не виходить на уроці, намагаюся розібратися.
9. На заняттях іноді «зовсім не хочеться вчитися».
10. Активно виконую завдання лише під контролем вчителя.
11. Пройдене на уроці з цікавістю обговорюю у вільний час (на перерві, вдома) з однокласниками (друзями).
12. Намагаюся самостійно виконувати завдання, не люблю, коли мені підказують та допомагають.
13. Іноді на уроці намагаюся списати чи прошу когось виконати завдання за мене.
14. Вважаю, що всі знання, які дає урок «Технологія», цінні і потрібно знати з цього предмета якомога більше.
15. Оцінка на цьому уроці для мене важливіша, ніж знання.
16. Якщо я погано підготовлений до уроку, то не хвилююся.
17. Мої інтереси та захоплення у вільний час пов'язані з цим уроком.

18. Вчити цей предмет мені важко, і доводиться примушувати себе виконувати завдання.

19. Якщо через хворобу (або інші причини) я пропускаю уроки "Технологія", то мені стає сумно.

20. Хочу прибрати урок «Технологія» з розкладу.

2.2. Здійснення та аналіз результатів констатувального експерименту

Результати проведення анкетування педагогів (анкета «Розвиток мотивації учнів») показали, що:

1. Педагоги як спеціальних (корекційних) шкіл, так і для дітей, що нормально розвиваються, вважають формування навчальної мотивації важливим фактором розвитку, оскільки саме мотивація дуже впливає на продуктивність навчального процесу і визначає успішність навчальної діяльності.

2. Основними причинами, що впливають на негативне ставлення школярів до навчання, більшість педагогів вважають: навчальний матеріал, який не стимулює підтримку допитливості, не відповідає рівню інтелектуального розвитку учнів, рівню отриманих раніше знань; прийоми та методи, що використовуються в процесі навчання, що не пробуджують до активності та самостійності.

Результати проведення дослідження висвітлено в Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Причини, що впливають негативно на ставлення школярів до навчання

Причини	Результати опитування
навчальний матеріал не стимулює підтримку допитливості, не відповідає рівню інтелектуального розвитку учнів, рівню здобутих раніше знань	100%
прийоми та методи, що використовуються в процесі навчання, не пробуджують до активності та самостійності	100%
засоби спонукання не відповідають причинам негативного ставлення до навчання	50%
вплив сім'ї	50%

Прояв викладачем власних якостей, даних особистості та стимулювання учнів до таких самих проявів, а як і організація теплих взаємин у колективі є важливими чинниками у розвиток мотивації учнів.

Найбільш значущими емоційними методами розвитку мотивації є створення яскравих наочно-образних уявлень (100%), ситуацій успіху, стимулююче оцінювання (75%), свобода у виборі завдань (75%).

Результати проведення дослідження відображені у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Емоційні методи

Методи	Результати
заохочення	25%
осуд	0%
навчально-пізнавальна гра	25%
створення яскравих наочно-образних уявлень, ситуацій успіху	100%
стимулююче оцінювання	75%
свобода у виборі завдань	75%
задоволення потреб бути значущою особистістю	0%

5. Найбільш значущими пізнавальними методами розвитку мотивації є: опора життєвий досвід (100%), організація проблемної ситуації (75%), стимулювання до пошукової діяльності (75%).

Результати проведення дослідження висвітлено в Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Пізнавальні методи

Методи	Результати
опора на життєвий досвід	100%
пізнавальний інтерес	0%
організація проблемної ситуації	75%
стимулювання до пошукової діяльності	75%
включення творчих завдань	25%
«мозкова атака»	0%
розвиваюча кооперація (парна та групова робота, проектний метод)	25%

Найбільш значущими вольовими методами розвитку мотивації є: самооцінка діяльності та корекції (100%), складання прогнозу майбутньої діяльності (100%).

Результати проведення дослідження висвітлено в Таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Вольові методи

Методи	Результати
пред'явлення навчальних вимог	0%
донесення інформації про обов'язкові результати навчання	25%
розвиток відповідального ставлення до навчання	25%
пізнавальні труднощі	25%
самооцінка діяльності та корекції	100%
поведінкова рефлексія	25%
складання прогнозу майбутньої діяльності	100%

7. Найбільш значущими соціальними методами розвитку мотивації є формування потреби бути корисним суспільству (100%), пошук нових контактів і способів співробітництва (75%), взаємоперевірка (75%).

Результати проведення дослідження висвітлено в Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Соціальні методи

Методи	Результати
формування потреби бути корисним суспільству	100%
прагнення до наслідування сильної особистості	0%
створення ситуації взаємодопомоги	25%
пошук нових контактів та способів співробітництва	75%
зацікавленість у результатах колективної роботи	25%
взаємоперевірка	75%
рецензування	0%

Результати вивчення навчальної мотивації учнів

Тест «Я навчаюсь, тому що...» Підбиття підсумків

Пізнавальному мотиву відповідають ствердження -1, 7,11;

- навчаюсь тому що на уроках цікаво;
- навчаюсь тому, що подобається вчитися;
- вчуся тому, що дізнаюся багато нового.

Соціальному мотиву відповідають такі твердження: а) широкі соціальні мотиви – 3, 4:

- навчаюсь тому, що хочу більше знати;
- навчаюсь тому, щоб було легко працювати. б) вузькі соціальні

мотиви - 6, 10:

- навчаюсь тому, щоб не відставати від товаришів;
- вчуся тому що за хороше навчання ставлять за приклад іншим. в)

уникнення неприємностей - 2, 9:

- вчуся тому, що лають за погані позначки;

- вчуся тому, що батьки карають за «2». г) орієнтація на схвалення – 5, 8:
- навчаюся тому, щоб принести радість батькам;
- вчуся тому, що хвалить вчитель за добрі успіхи.

Дані проведеного тестування ми вносили до Аналітичного бланку опитування. (Таблиці 2.6 та 2.7)

Таблиця 2.6.

Аналітичний бланк опитування (що навчається з порушеннями слуху)

№ п/п	Пізнавальний мотив			Соціальний мотив							
				Широкий соціальний мотив		Вузький соціальний мотив		Уникнення неприємностей		Орієнтація на схвалення	
	1	7	11	3	4	6	10	2	9	5	8
1-а дитина	x			x		x					
2-а дитина								x	x	x	
3-я дитина	x	x	x								
4-а дитина			x				x	x			
5-та дитина	x			x		x					
6-та дитина			x			x		x			

Таблиця 2.7.

Аналітичний бланк опитування (які навчаються з слухом, що нормально розвивається)

№ п/п	Пізнавальний мотив			Соціальний мотив							
				Широкий соціальний мотив		Вузький соціальний мотив		Уникнення неприємностей		Орієнтація на схвалення	
	1	7	11	3	4	6	10	2	9	5	8
1-а дитина	x			x						x	
2-а дитина	x	x								x	
3-я дитина			x	x	x						
4-а дитина			x		x		x				
5-та дитина				x	x		x				

Таблиця 2.8

Результати тесту Тест «Я навчаюсь, тому що...»

Мотиви		Ті, хто навчається з порушеннями слуху	Учні з нормальним слухом
Пізнавальні мотиви		39%	33,3%
Соціальні мотиви	широкі соціальні мотиви	11,1%	44,5%
	вузькі соціальні мотиви	22,2%	11,1%
	уникнення неприємностей	22,2%	0%
	орієнтація на схвалення	5,5%	11,1%

Провівши аналіз тесту «Я навчаюсь, тому що...», ми зробили такі висновки:

- пізнавальні навчальні мотиви сформовані в рівній мірі як у тих, хто навчається з порушеннями слуху, так і у тих, хто навчається з нормально розвивається слухом;
- у соціальній мотивації школярів з порушеннями слуху превалюють вузькі соціальні мотиви (навчаюся тому, щоб не відставати від товаришів) - 22,2%, а так само уникнення неприємностей (навчаюся тому, що лають за погані позначки) - 22,2%. У той час як їхні однолітки з слухом, що нормально розвивається, виділили широкі соціальні мотиви свого вчення (44,5%): навчаюся тому що хочу більше знати; навчаюся тому, щоб було легко працювати. При цьому такі соціальні мотиви, як уникнення неприємностей, у тих, хто навчається з слухом, що нормально розвивається, не вказані.

Тест «Спрямованість навчальної мотивації» Обробка результатів

Підрахунок показників тесту проводився відповідно до ключа, де «так» означає позитивні відповіді (+), а «ні» - негативні (-).

Ключ

Так 125681112141719

Ні 3479101315161820

За кожний збіг із ключем нараховується один бал. Що сумарний бал, то вище показник внутрішньої мотивації вивчення предмета. За низьких сумарних балів домінує зовнішня мотивація вивчення предмета.

Аналіз результатів

Отриманий у процесі обробки відповідей випробуваного результат розшифровувався так:

-10 балів – зовнішня мотивація;

-20 балів – внутрішня мотивація.

Результати проведеного тестування відображені в Таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Спрямованість навчальної мотивації

Спрямованість	Ті, хто навчається з порушеннями слуху	Ті, хто навчається з нормальним розвитком слуху
Зовнішня мотивація	100%	60%
Внутрішня мотивація	0%	40%

Результати проведеного дослідження

Результати проведеного дослідження показали, що в учнів з порушеннями слуху переважає **зовнішня навчальна мотивація (100%)**, при тому, що в їхніх однолітків, якічують, **внутрішня мотивація домінує над зовнішньою (40%)**.

Відсутність інтересу до предмета, прагнення самостійного виконання завдань, саморозвитку та низька самостійна активність - це міркування, які обирали всі учні з порушеннями слуху. У той час як їхні однолітки вважають, що уроки «Технологія» цікаві, труднощі роблять їх ще цікавішими, а також, що вони налаштовані на саморозвиток.

2.3 Спеціальні педагогічні умови для формування навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Для подолання недоліків у формуванні навчальної мотивації школярів із порушеннями слуху, виявлених у процесі констатуючого експерименту, ми розпочали формуючий експеримент. Його метою була розробка спеціальних педагогічних умов для формування та розвитку навчальної мотивації школярів із порушенням слуху під час уроків технології. У формуючому експерименті брали участь ті ж учні з порушеннями слуху, що й у констатуючому експерименті. Терміни проведення формуючого експерименту: жовтень 2024 – березень 2017 року. Формуючий експеримент проводився на базі ЗОШ № 57 для учнів, вихованців з обмеженими можливостями здоров'я.

Створення умов, що забезпечують формування навчальної мотивації:

- Підбір навчального матеріалу, що впливає на формування позитивної навчальної діяльності.
- Включення в освітній процес різноманітних засобів навчання, що підвищують ефективність навчання.
- Використання в роботі педагога різноманітних методів для розвитку навчальної мотивації.

З огляду на дані напрями, нами було розроблено тематичне планування.

Тематичне планування розраховане на проведення двох годин навчальних занять щотижня і включало наступні теми та розділи:

Тема: "Технології домашнього господарства"

Розділи теми:

- "Інтер'єр житлового будинку".

- "Кімнатні рослини в інтер'єрі".
- "Гігієна житла".

Тема: «Кулінарія»

Розділи теми:

- «Санітарія та гігієна на кухні».
- "Фізіологія харчування".
- "Види тіста".
- «Приготування дріжджового тіста безопарним способом та вироби з нього».

- «Бездріжджове тісто та вироби з нього».

Тема: «Створення виробів із текстильних матеріалів»

Розділи теми:

- "Властивості текстильних матеріалів".
- "Конструювання швейних виробів".
- «Моделювання швейних виробів».
- "Швейна машина".
- "Технологія виготовлення швейних виробів".

Тема: «Художні ремесла»

Розділи теми:

- "Вишивання".
- "Вишивка хрестиком".
- «Візерунки української вишивки».

Тема: «Технології творчої та дослідницької діяльності»

Розділи теми:

- «Дослідницька та творча діяльність».

Структура уроку:

- Організаційний етап.
- Основний етап.
- Підбиття підсумків.

- Домашнє завдання.

Ми проводили заняття 2 рази на тиждень у першій половині дня. Місце проведення занять: ЗОШ № 57. Терміни проведення формуючого експерименту: жовтень 2024 – березень 2025 року.

Заняття проводилися в умовах навчального кабінету з використанням наступного обладнання: парти, стільці, дошка, крейда, аркуші паперу, ручки, комп'ютер, проектор, екран, аудіо та відео техніка (за можливості).

У ході реалізації тематичного планування використовувалися такі форми та методи, як: бесіда, самостійна робота, фронтальне опитування, практична діяльність (вишивка, приготування їжі тощо), відповіді на питання педагога, індивідуальна робота, мультимедійний метод, наочний метод.

Таблиця 2.10

Тематичне планування

№	Тема заняття/ Розділ	Кількість занять	Терміни проведення
1	2	3	4
1	Тема "Технології домашнього господарства" 1. "Інтер'єр житлового будинку" 2. "Кімнатні рослини в інтер'єрі" 3. "Гігієна житла"	3	Жовтень 2024
2	Тема «Кулінарія» 1. «Санітарія та гігієна на кухні» 2. «Фізіологія харчування» 3. «Види тіста» 4. «Приготування дріжджового тіста безопарним способом та вироби з нього» 5. «Бездріжове тісто та вироби з нього»	5	Листопад – грудень 2024
3	Тема «Створення виробів із текстильних матеріалів» 1. «Властивості текстильних матеріалів» 2. «Конструювання швейних виробів» 3. «Моделювання швейних виробів» 4. «Швейна машина» 5. «Технологія виготовлення швейних виробів»	5	Січень – лютий 2025

Продовження табл. 1.10

1	2	3	4
4	Тема «Художні ремесла» 1. «Вишивання» 2. «Вишивка хрестиком» 3. «Візерунки української вишивки»	3	Березень 2025
5	Тема «Технології творчої та дослідницької діяльності» «Дослідна та творча діяльність»	1	Березень 2025

Наведемо приклади конспектів уроків.

Урок №1. Візерунки української вишивки

Мета: Ознайомити учнів із традиційними візерунками української вишивки; розвивати позитивну мотивацію.

Завдання:

- **Освітні:**
  - навчити правильно виконувати лічильні шви, вміло розбиратися в народному орнаменті та колірних поєднаннях;
  - розширити та систематизувати знання учнів з вишивки та використання її у виробках народів Поволжя.

- **Виховні:**

- виховання любові та поваги до народної вишивки;
- виховання художнього та естетичного смаку.

- **Корекційно-розвиваючі:**

- формування самостійності, посидючості, акуратності та працьовитості;
- розвиток інтересу до національних традицій, звичаїв.

Обладнання:

- Альбоми з української вишивки.
- Інструкційні карти "Технологія виконання лічильних швів".
- Тканини для зразків.
- Діапроектор.

- Фільм "Руська вишивка".
- Робоча коробка.
- Вишивка для дітей.
- Національний одяг.
- Вироби з «бабусиної скрині».
- Ребуси.
- Орнаменти.
- Картки-завдання.
- Творчі проєкти з вишивки.
- Книги для вишивки.
- Макети-ляльки.

Словникова робота: рукоділля, вишивка, п'яльця, нитки муліне, канва, візерунки, лічильний шов, ростова сітка, орнамент, національний костюм.

Структура уроку:

1. Організаційна частина.
2. Повідомлення мети та теми уроку.
3. Опитування за вивченим матеріалом.
4. Викладення нового матеріалу.
5. Вступний інструктаж.
6. Самостійна практична робота та поточний інструктаж.
7. Рефлексія.
8. Заключна частина.

Хід уроку:

- **Організаційний момент:** Контроль відвідуваності. Перевірка готовності до заняття. Видача роздавального матеріалу та наочних посібників.

- **Повідомлення мети та теми уроку.**
- **Опитування за вивченим матеріалом.** Запитання:
  - Що таке вишивка?

- Чому вишивка – дуже поширений вид рукоділля?
- Назвіть найпростіші шви. Які елементи візерунка ними виконуються?
- З якою метою ми використовуємо растрову сітку?
- Зі списку слів назвіть зайві.
- Знайти помилки на зразках, зроблених дітьми.
- Орнамент - це...
- Назвіть види орнаменту.
- **Викладення нового матеріалу:**
- Розповідь вчителя про історію української народу, про його костюм, про мешканців нашого краю.
- Розповідь про національний костюм.
- Показ діяфільму "Історія української костюма".
- Робота в зошитах.
- Повідомлення дітей про основні сюжети української вишивки.
- Робота зі стендом "Робота наших бабусь".
- Заповнення таблиці "Відмінність національної вишивки".
- **Вступний інструктаж:**
- Інструктаж з техніки безпеки.
- Поточний інструктаж з метою запобігання помилкам.
- **Самостійна практична робота та поточний інструктаж.**
- **Рефлексія:**
- Підбиття підсумку заняття.
- Поділитися враженням про урок: що сподобалося, що запам'яталося, з чим познайомилися на уроці.
- Демонстрація робіт.
- Аналіз допущених помилок.
- Виставлення оцінок.
- **Домашнє завдання:**

- Скласти розповідь про національний костюм своєї національності.
- Скласти композицію орнаменту в кольорі для української костюма.
- Прибирання класу.
- Дякую за роботу на уроці. Урок закінчено. До побачення.

Урок №2. Приготування дріжджового тіста безопарним способом та вироби з нього

Мета: Формування навичок приготування дріжджового тіста.

Завдання:

- **Освітні:**
  - навчити правильно проводити розрахунки сировини для виготовлення дріжджового тіста безопарним способом. Вміти користуватися технологічними картами;
  - навчити замішувати тісто, формувати вироби, випікати, визначати готовність виробу;
  - вчити організовувати власну діяльність, виходячи з мети та способів її досягнення.
- **Виховні:**
  - виховувати дисциплінованість, акуратність з акцентом на освоєння загальних компетенцій.
- **Корекційно-розвиваючі:**
  - сприяти розвитку професійних навичок під час виконання роботи;
  - розвивати художній смак, творчі особливості, навички самоконтролю, почуття взаємодопомоги;
  - розвивати стійкий інтерес до процесу діяльності;

○ сприяти розвитку вміння аналізувати робочу ситуацію, здійснювати поточний та підсумковий контроль, оцінку та корекцію власної діяльності, нести відповідальність за результати своєї роботи.

Обладнання: електрична пекарська шафа, електроплита, стіл, інструменти, посібники та інвентар: каструлі, ложки, кондитерський лист, ніж середній кухарський, силіконовий пензлик, глибока тарілка.

Плакати: технологічна схема виготовлення дріжджового тіста безопарним способом; плакат "Недоліки тіста"; технологічні карти.

Сировина: яйце, борошно, цукор, сіль, маргарин, олія, дріжджі, родзинки, горіхи.

Словникова робота: дріжджове тісто, безопарний спосіб, пиріжки, булочки, начинка, випікати, бродіння, дріжджі, маса, з'єднання, заміс.

План уроку:

1. Організаційний момент.
2. Вступний інструктаж.
3. Мотивація навчальної діяльності.
4. Актуалізація попередніх знань.
5. Пояснення нового матеріалу.
6. Поточний інструктаж, вправи, самостійна робота.
7. Підбиття підсумків.

Хід уроку:

- **Організаційний момент:** Перевірка явки учнів за журналом. Перевірка зовнішнього вигляду учнів (спецодягу).
- **Вступний інструктаж.**
- **Мотивація навчальної діяльності** (повідомлення теми та мети уроку): Приготування печених булочок із родзинками.
- **Актуалізація попередніх знань** (повторення матеріалу попередніх уроків, санітарно-гігієнічних вимог та правил з охорони праці).

- Яке борошно використовується для дріжджового тіста?
Відповідь: (З високим вмістом клейковини)
- Що відбувається в процесі бродіння тіста? *Відповідь: (Спиртове та молочнокисле бродіння)*
- Навіщо тісто обминають у процесі бродіння? *Відповідь: (Для видалення надлишку вуглекислого газу)*
- Який із зазначених компонентів тіста використовують повністю для приготування опари? *Відповідь: (Дріжджі)*
- Який час бродіння дріжджового безопарного тіста? *Відповідь: (2,5 – 3,5 год)*
- Які ознаки готовності дріжджового тіста? *Відповідь: (Збільшення в об'ємі, опукла поверхня, приємний запах спирту)*
- Скільки разів роблять вистоювання при обробці тіста? *Відповідь: (2 рази, попереднє та остаточне вистоювання)*
- За якої температури випікають дріжджові вироби? *Відповідь: (260-280°C дрібні вироби, 260-300°C великі вироби)*
- **Пояснення нового матеріалу:** а) Приготування дріжджового тіста безопарним способом. б) Інвентар та обладнання, які використовуються для приготування страви. в) Приготування начинки. г) Формування виробів. г) Випічка.
- **Поточний інструктаж, вправи, самостійна робота** (формування вмінь та освоєння практичного досвіду).
  - Інструктаж з охорони праці.
  - Індивідуальне, групове (бригадне) та фронтальне інструктування учнів під час самостійної роботи з повторним показом трудових прийомів на кожному етапі роботи учнів.
    - Самостійна робота. Вправи. Самостійні вправи учнів у виконанні прийомів та операцій на кожному етапі виробничого завдання.
    - Підготовка продуктів. Заміс тіста.

- Формування напівфабрикату.
- **Цільові обходи робочих місць учнів:**
  - Перший обхід: Перевірка організації робочих місць та виконання санітарно-гігієнічних вимог.
  - Другий обхід: Перевірка правильності та послідовності виконання технологічних прийомів та операцій, трудових прийомів.
  - Третій обхід: Перевірка правильності самоконтролю.
  - Четвертий обхід: Перевірка своєчасного усунення виявлених недоліків у роботі учнів.
  - П'ятий обхід: Приймання та оцінка робіт. Видача додаткової роботи найуспішнішим учням.
- **Підбиття підсумків.**
  - Підбиття навчально-виробничих підсумків роботи: Оцінка правил подачі та якості готових напівфабрикатів.
  - Аналіз помилок у роботі та дефектів готової продукції, причин їх виникнення та способів їх попередження чи усунення.
  - Оцінювання виконаної роботи. Прибирання робочих місць.
- **Домашнє завдання.**

Наведемо приклад екскурсії.

Конспект екскурсії в ательє

Мета: розширення знань дітей про професії людей, які працюють в ательє з пошиття одягу.

Завдання:

- **Освітні:**
  - розширювати знання про професії працівників швейної промисловості: адміністратора, художника-модельєра, конструктора-модельєра, закрійника та значущості їхньої праці для мешканців міста;
  - ознайомити дітей із етапами трудового процесу з виготовлення предметів одягу.

- **Виховні:**
  - виховувати повагу до людей, які виконують свою роботу професійно та якісно;
  - виховувати бажання дбайливо ставитися до одягу, до результатів чужої праці;
  - спонукати дітей виконувати правила поведінки у громадських місцях та на вулиці.

- **Розвиваючі:**
  - стимулювати в дітей інтерес до професії працівників ательє;
  - розвивати вміння вести діалог із дорослими, ставити питання, стимулювати дітей до ділового спілкування з дорослими;
  - розвивати просторові уявлення у процесі пішохідної екскурсії.

Попередня робота: бесіди з дітьми про одяг, про професії працівників швейної промисловості, про поведінку в громадських місцях, правила дорожнього руху.

Хід екскурсії:

- Діти, дізнайтеся, чий одяг я сховала у своїй великій валізі! Я вам покажу частину одягу, а ви повинні її дізнатися і назвати, за якими ознаками дізналися. *(Показуємо деталь одягу (рукав, капюшон, манжет, комір тощо), діти впізнають свій одяг, пояснюють свій здогад.)*

- Діти, звідки у вас одяг?
  - *Батьки купили в магазинах, на ринку. Подарували.*
- Як потрапив одяг у магазини, на ринки?
  - *Її пошили на фабриках, індивідуальні майстри, в ательє.*
- Чому деякі люди звертаються за пошиттям одягу в ательє?
  - *Деякі люди хочуть особливий одяг, індивідуальний, не схожий на інших, із певної тканини. Нестандартні розміри, фігури.*
- Сьогодні я пропоную сходити у швейне ательє та подивитися, як шиють одяг. Що таке ательє?

- *Ательє – це місце, де шують одяг.*

- Ательє - це громадський заклад, де працюють дорослі люди, багато різних машин, механізмів, до яких близько підходити не можна. В ательє завжди є відвідувачі. Тому згадаємо зараз правила поведінки у громадських місцях: поводитися треба так, щоб не заважати людям працювати, треба дотримуватися правил техніки безпеки.

(Перед входом в ательє розглядаємо з дітьми вивіску, запам'ятовуємо назву, години та дні тижня роботи ательє.)

(Діти заходять, вітаються з адміністратором, знайомляться.)

- Хлопці, перша людина, яка зустрічає відвідувача – це адміністратор. Як ви вважаєте, що він робить? (*Відповіді дітей.*)

- Олено Леонідівно, розкажіть, будь ласка, нам докладніше про свою професію.

- *Моя професія пов'язана з людьми. Я вислуховую побажання відвідувача, дізнаюся, який вид одягу він хоче пошити. Уточнюю його побажання щодо матеріалу тканини, фасону моделі. Якщо людина не може визначитися у виборі моделі, я пропоную подивитися журнали модного одягу. Відвідувач може показати мені моделі, що сподобалися. Я маю поради найбільш підходящі для обраної моделі тканини.*

- Діти, зверніть увагу на стенд з відрізами різних тканин. Прикладаючи відріз до себе, відвідувач може визначитися з вибором тканини для своєї моделі. Якщо модель дуже складна, а з журналів нічого не сподобалося, хто допоможе відвідувачеві визначитися у виборі фасону?

- *У цьому випадку я запрошую до відвідувача художника-модельєра.*

- Олено Леонідівно, а що робить художник-модельєр?

- *Людина цієї професії створює нові, оригінальні моделі, підбирає найбільш підходящий фасон за стилем, віком, тканиною.*

- Коли відвідувач визначиться з вибором, ми приступаємо до оформлення замовлення (*показує бланк*). Тут я записую прізвище, ім'я, по батькові, адресу та телефон замовника.

- Навіщо потрібні ці відомості?
- *До такого бланка прикріплюється зразок тканини, інформація про модель і бланк з мірками.*

- Навіщо знімають мірки? Хто знімає мірки?

- *Закрійник.*

- Запросіть до нас, будь ласка, закрійника.

(Закрійник на прикладі одного з хлопців показує, як знімати мірки, наприклад, для сукні. Діти намагаються виміряти один одному ширину плечей, довжину штанів, спідниці, рукава тощо. Закрійник дарує хлопцям різноманітні шматочки тканин для гри в ательє.)

- Усі ці бланки передаються конструктору-модельєру, який виготовить лекала для конкретної моделі. Пройдемо зараз до кабінету конструктора-модельєра. *(Конструктор-модельєр показує та називає інструменти, якими користується: різноманітні лінійки, лекала, картон, олівці, ластики, міліметровий папір, копійчальний папір, калька. Пояснює дітям, що таке лекала, показує, як за мірками креслити деталі одягу.)*

- Конструктор-модельєр: Усі готові лекала для даної моделі я передаю закрійнику. Ви знаєте, що робить людина цієї професії?

- *Закрійник кроїть одяг.*

- Дивіться, дітлахи, я розкладаю на тканину всі ці лекала так, щоб економно витратити тканину, щоб отримати менше відходів. Потім обводжу крейдою лекала і розкроюю, вирізаю по них деталі одягу з тканини.

(Діти спостерігають за роботою закрійника.)

- Потім деталі моделі передаються в швейний цех, де спочатку швачка змітує їх, спираючись на виписку з бланка замовлення. У швейному цеху багато механізмів, машин. Спостерігайте за роботою швачки.

- Спостерігаючи за роботою швачки, запам'ятовуйте, що вона робить? (*Швачка розповідає про свою роботу, показує та називає свої дії (змітую, строчу, обмітую, пришиваю, підшиваю, прикріплюю голочками). Вона знайомить дітей з різними видами рядків: пряма, зигзагоподібна, обметувальна, декоративна. Показує різні етапи виготовлення одягу (зметана, пошита, випрасувана).*)

- Після того, як усі деталі моделі з'єднані за допомогою швейної голки вручну, замовника запрошують на примірку. Примірку проводить закрійник. Під час примірювання уточнюється довжина виробу, рукава, чи на місці всі шви, деталі, гудзики.

- Ще в нашому ательє є багато різних видів швейних машин, які значно полегшують працю. Ці машини допомагають кроїти, пришивати гудзики, робити петлі, обробляти шви. Є кілька видів прасувальних апаратів, які розгладжують рядки і надають готовому виробу гарного вигляду. Всі ці машини працюють від електрики, тому треба знати та вміти керувати ними правильно, бути обережними.

- Вам сподобалася екскурсія? Давайте подякуємо співробітникам ательє за цікаві розповіді. (*Прощаються та йдуть.*)

(Після повернення до класу проводиться бесіда.)

- Діти, куди ми ходили з вами? Як називається ательє? Вам сподобалася екскурсія? Хто працює в ательє? Як замовник може визначити, добре пошитий виріб чи ні?

- *Рівні шви, в одязі зручно рухатися, гарні рядки, виріб добре сидить.*

- Від кого залежить, чи сподобається замовнику виріб чи ні? Від адміністратора залежить?

- *Так, він розуміє бажання клієнта та допомагає вибрати найбільш підходящу модель.*

- Від конструктора-модельєра залежить?

- *Так, він повинен правильно накреслити та вирізати лекала.*
- Від закрійника залежить?
- *Так, він повинен правильно зняти мірки, розкроїти тканину за лекалами.*
- Що залежить від роботи швачки? Що робить швачка?
  - *Швачка прикріплює голочками, змітує, строчить, обметує, пришиває, підшиває, розгладжує. Швачка повинна точно зметати деталі, акуратно їх пошити.*
- Якщо замовнику сподобався виріб, це означає, що всі працівники ательє добре попрацювали. Дуже багато людей працює над одним виробом, довго! Дуже багато праці вкладається у кожну модель. І кожен з вас носить на собі предмети одягу, створені руками багатьох старанних, працьовитих людей.
  - Зробимо висновок, як потрібно ставитися до предметів одягу?
    - Чи завжди ми бережемо свій одяг?
    - А що для вас означає "берегти одяг"?
    - *Акуратно складати, стежити за її чистотою, охайністю, вчасно прати, чистити, вибирати відповідні мийні засоби, навчитися правильно застібати блискавки, гудзики, різні замки, застібки.*

(За кілька днів проводилася ще одна бесіда.)

(Діти розглядали фотографії екскурсії на комп'ютері. Згадували, висловлювалися, ділилися враженнями.)

Основними методами збору даних під час контрольного етапу є метод тестування. Час проведення: квітень 2025 року. У контрольному експерименті брали участь 6 осіб

На контрольному етапі дослідження ми використовували ті ж тести, що і на констатуючому етапі:

Тест «Я навчаюсь, тому що...» Підбиття підсумків

Пізнавальному мотиву відповідають затвердження -1, 7,11;

Порівняльні результати констатуючого та контрольного експериментів відображені у Таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Порівняльні результати констатуючого та контрольного експериментів. Тест «Я навчаюсь, тому що...»

Мотиви		Констатуючий етап	Контрольний етап
Пізнавальні мотиви		39%	50%
Соціальні мотиви	широкі соціальні мотиви	11,1%	22,2%
	вузькі соціальні мотиви	22,2%	11,1%
	уникнення неприємностей	22,2%	0%
	орієнтація на схвалення	5,5%	16,7%

Порівняльні результати констатуючого та контрольного експериментів показали, що:

- внаслідок проведення корекційної роботи рівень розвитку пізнавальних мотивів має позитивну динаміку - учні вказували на підвищення інтересу до предмета;

- знизився до 0% такий соціальний мотив як уникнення неприємностей, при цьому орієнтація на похвалу збільшилася, за рахунок потреби у похвалі вчителя за добрі досягнення;

- натомість вузького соціального мотиву «навчуся, щоб не відстати від товаришів» на перший план вийшов широкий соціальний мотив «навчуся, тому що хочу більше знати».

Тест «Спрямованість навчальної мотивації»

Обробка результатів

Підрахунок показників тесту проводився відповідно до ключа, де «так» означає позитивні відповіді (+), а «ні» - негативні (-).

Ключ

Так 125681112141719

Ні 3479101315161820

За кожний збіг із ключем нараховується один бал. Що сумарний бал, то вище показник внутрішньої мотивації вивчення предмета. За низьких сумарних балів домінує зовнішня мотивація вивчення предмета.

Аналіз результатів

Отриманий у процесі обробки відповідей випробуваного результат розшифровувався так:

-10 балів – зовнішня мотивація;

-20 балів – внутрішня мотивація.

Результати проведеного тестування відображені в Таблиці 2.13 .

Таблиця 2.13

Спрямованість навчальної мотивації

Спрямованість	Констатуючий етап	Контрольний етап
Зовнішня мотивація	100%	45%
Внутрішня мотивація	0%	55%

Порівняльні результати констатуючого та контрольного експериментів показали, що:

- **Рівень внутрішньої мотивації** учнів із порушеннями слуху після корекційної роботи зріс на **45%**.
- Важливими чинниками, що вказують на **зацікавленість школярів** на уроках «Технологія», стали: підвищення потреби в нових знаннях, зацікавленість під час уроків, бажання самостійно розібратися в незрозумілому матеріалі, а також відсутність потреби у списуванні. Важливим аспектом є **пріоритет здобутих знань над оцінкою**.

Висновки до розділу 2

Провівши спостереження за роботою вчителів та наступне анкетування, ми звернули увагу, що вчителі під час проведення уроків технології не використовують усі методи мотивації учнів у повному обсязі.

Найбільш значущими, на думку педагогів, методами розвитку мотивації є:

- **емоційні** - створення яскравих наочно-образних уявлень (100%), ситуацій успіху, стимулююче оцінювання (75%); свобода у виборі завдань (75%);
- **пізнавальні** - опора на життєвий досвід (100%), організація проблемної ситуації (75%), стимулювання до пошукової діяльності (75%);
- **вольові** - самооцінка діяльності та корекції (100%), складання прогнозу майбутньої діяльності (100%);
- **соціальні** - формування потреби бути корисним для суспільства (100%), пошук нових контактів і способів співробітництва (75%), взаємоперевірка (75%).

Результати дослідження навчальної мотивації учнів показали, що пізнавальні мотиви сформовані однаково як в учнів з порушеннями слуху, так і в учнів з нормально розвиненим слухом. При цьому в соціальній мотивації школярів з порушеннями слуху переважають вузькі соціальні мотиви – 22,2%, а також уникнення неприємностей – 22,2%. У той час як їхні однолітки з нормально розвиненим слухом виділили широкі соціальні мотиви свого навчання (44,5%). При цьому такі соціальні мотиви, як уникнення неприємностей, в учнів з нормально розвиненим слухом, не вказані. Також ми виявили, що в учнів з порушеннями слуху переважає розвиток зовнішньої навчальної мотивації (100%), при тому, що в їхніх однолітків, якічують (40%), внутрішня мотивація домінує над зовнішньою.

Таким чином, у процесі констатуючого експерименту виявлено значні недоліки у формуванні навчальної мотивації школярів із порушенням слуху під час навчання на уроках технології. Для подолання виявлених недоліків необхідно створити спеціальні умови, що сприятимуть підвищенню мотивації до здобуття знань на уроках технології та посиленню соціальних мотивів навчання.

Для досягнення поставлених у формувальному експерименті цілей ми розробили та апробували спеціальні педагогічні умови, що забезпечують формування навчальної мотивації на уроках технології:

- Підбір навчального матеріалу, що впливає на формування позитивної навчальної діяльності.
- Включення в освітній процес різноманітних засобів навчання, що підвищують ефективність навчання.
- Використання в роботі педагога різноманітних методів для розвитку навчальної мотивації.

Внаслідок проведення корекційної роботи рівень розвитку пізнавальних мотивів має позитивну динаміку - учні вказували на підвищення інтересу до предмета, про що свідчать такі факти:

- Соціальний мотив **«уникнення неприємностей»** знизився до **0%**, при цьому **орієнтація на похвалу збільшилася** за рахунок потреби у похвалі вчителя за добрі досягнення.
- Замість вузького соціального мотиву **«навчаюся, щоб не відстати від товаришів»** на перший план вийшов широкий соціальний мотив **«навчаюся, тому що хочу більше знати»**.
- **Рівень внутрішньої мотивації** учнів із порушеннями слуху після проведення корекційної роботи **зріс на 45%**.
- Важливими показниками, що вказують на зацікавленість школярів у уроках «Технологія», стали: підвищення потреби в нових знаннях та зацікавленість на уроках, бажання самостійно розібратися в незрозумілому

матеріалі, а також **відсутність потреби у списуванні (у 67% учнів)**. Важливим чинником є **пріоритет отриманих знань над оцінкою (у 83% учнів)**.

ВИСНОВКИ

Мотивація - це динамічний процес фізіологічної природи, який керується психікою особистості та проявляється в емоційному та поведінковому планах. Мотивація є рушійною силою, що ґрунтується на бажанні та прагненні людей до досягнення поставленої мети.

Попри актуальність вивчення питань мотивації психологами, соціологами, педагогами, досі немає єдиного конкретного визначення мотивації як явища.

Багато авторів, таких як Л. С. Виготський, В. І. Лубовський, Ж. І. Шиф, А. К. Маркова, М. В. Матюхіна, Н. Ф. Тализіна та інші, вказують на недостатній рівень розвитку навчальної мотивації у школярів із порушеннями слуху. Це пояснюється тим, що діти з порушеннями слуху відчують труднощі в ситуації мовного спілкування, коли виникають суперечності між прагненням до навчання та обмеженнями, пов'язаними із сенсорною недостатністю та специфікою соціокультурного розвитку; відносною вузькістю пізнавальних інтересів, недостатньою поінформованістю про різні сфери життя суспільства; тривалішим збереженням неадекватності самооцінки. Самооцінка та оцінка товаришів нерідко бувають ситуативними, часто залежать від думки педагога. Нестійкістю та неадекватністю відрізняється рівень їхніх домагань, який часто не відповідає можливостям школярів, що не чують, і є завищеним. Рівень домагань учнів із порушеннями слуху в навчальній діяльності характеризується високою лабільністю, особливо помітною в молодшому шкільному віці.

Ми спробували вивчити особливості навчальної мотивації школярів із порушеннями слуху та розробити спеціальні педагогічні умови, які впливають на підвищення мотивації до навчання під час уроків технології.

Відповідно до мети, завданнями цієї роботи було проведення експериментального дослідження, що передбачало проведення констатуючого, формуючого та контрольного експериментів.

Аналіз даних проведеного констатуючого експерименту дає можливість зробити наступний узагальнюючий висновок:

Результати констатуючого експерименту показали низький рівень мотивації у дітей.

Проведення констатуючого експерименту підтвердило необхідність здійснювати цілеспрямовану роботу з формування навчальної мотивації у дітей із порушеннями слуху.

Результати дослідження навчальної мотивації учнів показали, що пізнавальні мотиви сформовані однаково як в учнів з порушеннями слуху, так і в учнів з нормально розвиненим слухом. При цьому в соціальній мотивації школярів з порушеннями слуху переважають вузькі соціальні мотиви – 22,2%, а також уникнення неприємностей – 22,2%. У той час як їхні однолітки з нормально розвиненим слухом виділили широкі соціальні мотиви свого навчання (44,5%). При цьому такі соціальні мотиви, як уникнення неприємностей, в учнів з нормально розвиненим слухом, не вказані. Також ми виявили, що в учнів з порушеннями слуху переважає розвиток зовнішньої навчальної мотивації (100%), при тому, що в їхніх однолітків, якічують (40%), внутрішня мотивація домінує над зовнішньою.

Таким чином, у процесі констатуючого експерименту виявлено значні недоліки у формуванні навчальної мотивації школярів із порушенням слуху під час уроків технології. Для подолання виявлених недоліків необхідно створити спеціальні умови, що сприятимуть підвищенню мотивації до здобуття знань на уроках технології та посиленню соціальних мотивів навчання.

Спираючись на результати констатуючого експерименту, було розроблено та апробовано тематичне планування щодо підвищення мотивації

до отримання знань на уроках технології та посилення соціальних мотивів навчання.

Аналіз проведеного формуючого експерименту дає можливість зробити такі висновки:

Загалом тематичне планування було реалізовано успішно. Цілей усіх занять було досягнуто. Отже, в учнів із порушеннями слуху, що пройшли курс занять за даним тематичним плануванням, була сформована позитивна мотивація. Підтвердженням цього стало бажання учасників надалі відвідувати уроки технології, їхня робота на уроці, а також результати діяльності, що відповідають головній меті дослідження - оптимізації роботи з формування навчальної мотивації учнів із порушеннями слуху.

Після реалізації тематичного планування було проведено повторну діагностику тих самих учнів із порушеннями слуху, що брали участь у констатуючому експерименті.

Для досягнення поставлених у формуючому експерименті цілей, ми розробили та апробували спеціальні педагогічні умови, що забезпечують формування навчальної мотивації на уроках технології. В результаті проведення корекційної роботи рівень розвитку пізнавальних мотивів має позитивну динаміку - учні вказували на підвищення інтересу до предмета, про що свідчать такі факти:

- Знизився до 0% такий соціальний мотив, як уникнення неприємностей, при цьому орієнтація на похвалу збільшилася за рахунок потреби у похвалі вчителя за добрі досягнення.

- Замість вузького соціального мотиву «навчаюся, щоб не відстати від товаришів» на перший план вийшов широкий соціальний мотив «навчаюся, тому що хочу більше знати».

- Рівень внутрішньої мотивації учнів із порушеннями слуху після проведення корекційної роботи зріс на 45%.

- Важливими показниками, що вказують на зацікавленість школярів у уроках «Технологія», стали такі: підвищилася потреба у нових знаннях та зацікавленість на уроках, бажання розібратися в незрозумілому матеріалі самостійно, а також відсутність потреби у списуванні (67% учнів). Важливим чинником є пріоритет отриманих знань над оцінкою (83% учнів).

Це свідчить про те, що дотримання спеціальних педагогічних умов: включення учнів у позитивно мотивовану соціально значущу діяльність, надання педагогічної підтримки та контролю у визначенні, доформулюванні, уточненні та конкретизації цілей діяльності - дозволяє розширити та змінити структурні компоненти навчальної мотивації, посилити соціальні мотиви в учнів із порушеннями слуху.

Мета нашого дослідження досягнута. Гіпотеза, що полягає у дотриманні спеціальних педагогічних умов, доведена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2003. – 137 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗИН, 1998.
3. Бондар В. І. Дидактика: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
4. Вашуленко М. С. Рідна мова. 2 кл. Підручник для 2 кл. / М. С. Вашуленко, М. А. Білецька. - К. : Освіта, 2002. - Ч. I, II.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
6. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 196 с.
7. Волкова Н. П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Академія, 2003. – 576 с.
8. Волобуєва Т. В. Розвиток творчої компетентності школярів. - Х. : Основа, 2005. - 112 с.
9. Волочай В. Г., Вітковська Н. С., Гавадза Н. М. Азбука віршування для початкових класів: Посіб. для вчителів: Вінниця, АіСТ-прес, 1998. - 84 с.
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К. : Либідь, 1997. - 376 с.
11. Гуманізація процесу навчання в школі: Навч. посіб. / За ред. С. П. Бондар. - 2-ге вид., доп. - К. : Стилос, 2001. - 256 с.
12. Державний стандарт початкової загальної освіти. - Початкова освіта. №18 (594) травень 2011
13. Друзь З. В. Нестандартні завдання як засіб стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Криворізький державний педагогічний ун-т. - Кривий Ріг, 1997. - 178 л.

14. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для ХХІ століття // Завуч. - 2005. - № 19. - С. 13-16.
15. Забродський М. М. Педагогічна психологія: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2000. – 189 с.
16. Захарова Н. М. Міжпредметні зв'язки як засіб формування загальнопізнавальних умінь молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Глухівський державний педагогічний ін-т. - К., 2000. - 190 л.
17. Зязюн і. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. - К. : МАУП, 2000. - 309 с.
18. Інтернет-конференція Сучасні освітні тенденції: технології та інструменти розвитку креативного мислення [Електронний ресурс]. – 1201. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/conference/creative>.
19. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2005. – 180 с.
20. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості особи: Навч. посіб. - К. : Вища школа, 1996. - 295 с.
21. Комаровська О. А. Інтеграція мистецтв у вихованні талантів // Обдарована дитина. - 2005. - № 8. - С. 38-48.
22. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів :Система літературних завдань. - К. : Шкільний світ, 2010. - 120 с. - (Бібліотека «Шкільного світу»)
23. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Педагогічна газета. - 2002. - № 1 (91) - С. 2-8.
24. Кочерга О. В. Початок життя - становлення творчості : Посіб.для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Під заг. ред. С. Чередниченко. - К. : Кобза, 2003. - 256 с.
25. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні - інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. / Василь Кремень. - К. : Грамота, - 2005. - 447 с.

26. Кузьміна Н. Проблема підвищення рівня мотивації на уроках читання / Н. Кузьміна, Т. Коршун // Початкова школа. - 2007. - № 3. - С.26 - 27.
27. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. А. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-прес, 2003. – 418 с.
28. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 128 с.
29. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник. – К.: “ЕксОб”, 1999. – 303 с.
30. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України // Шкільний світ. - 2002. - № 9. - С. 1-16.
31. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: Монографія / Л. М. Масол. - К. : Промінь, 2006. - 432 с.
32. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Гранма, 1999. – 350 с.
33. Моляко В. О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Обдарована дитина. - 2005. - № 4. - С. 2-9.
34. Овдійчук Л. М. Формування естетичних почуттів старшокласників на основі взаємодії мистецтв у процесі вивчення літератури: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / ін-т педагогіки АПН України. - К., 2005. - 20 с.
35. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. - К. : 2004. - 256 с.
36. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. – К.: Знання, 2006. – 252 с.
37. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 2001. – 200 с.

38. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
39. Психологічна енциклопедія / Автор-упоряд. О. М. Степанов. - К. : Академвидав, 2006. - 424 с.
40. Робота з обдарованими дітьми. Сходінки творчого зростання. 1-4 класи: Посібник для вчителя/Упор. Гордіюк Н. М. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 152 с.
41. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посіб. - 2-ге вид., доп. - К. : Либідь, 2001. - 288 с.
42. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посіб. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2005. - 360 с.
43. Савченко О. Я. Барвистий клубок: Дивись, міркуй, відповідай: Навчання і розваги. - К. : Бліц, 1996. - 176 с.
44. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посіб. для мол. шк. - К. : Освіта, 1995. - 159 с.
45. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах - К. : Магістр, 1997. - 256 с.
46. Савченко О.Я. Від людини освіченої – до людини культури: Ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів // Рідна школа. – 1996. – №5 – 6. – С. 56 – 60.
47. Семенова А. В., Гурін Р. С. Осипова Т. Ю. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 319 с.
48. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. Гуманітарні науки. 2001. № 1. С. 110-118.
49. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки:
50. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. - К. : Рад. школа, 1977. - Т. 5. - 638 с.

51. Сухомлинський В. О. Вічна тополя: Казки. Оповідання. Етюди: Для дітей молодшого шкільного віку / Упоряд. О. Сухомлинська, заг. ред. Д. Чередниченка. - К. : Генеза, 2003. - 272 с.

52. Телячук В.П., Лесіна О.В. Інноваційні технології в початковій школі. Х.: ВГ «Основа», 2008.

53. Тищенко В. П. Художня праця: Підруч. для 4 кл. загальноосвітніх шкіл. - К. : Промінь, 2004. - 143 с.

54. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л. Шелестова. - К. : Ред. загальнопед. газ., 2003. - 112 с.